

TELİF HUKUKU KAPSAMINDA METİN VE VERİ MADENCİLİĞİNE İLİŞKİN MUKAYESELİ BİR ANALİZ VE TÜRK HUKUKU İÇİN MODEL ÖNERİSİ*

*A Comparative Analysis of Text and Data Mining within the Scope of
Copyright Law and a Model Proposal for Turkish Law*

Serkan DALKIRAN**

Özet

Bu çalışma, dijital dönüşümün ve büyük veri olgusunun merkezinde yer alan metin ve veri madenciliği faaliyetlerini telif hukuku perspektifinden analiz ederek Türk hukuku için bir model önerisi sunmayı amaçlamaktadır. TDM teknikleri, özellikle bilimsel araştırmalar ve yapay zekâ sistemlerinin eğitimi süreçlerinde veri setlerinden örüntü ve korelasyonlar elde edilmesini sağlayan temel bir araç niteliğindedir. Ancak bu süreçte gerçekleştirilen teknik kopyalama işlemleri, eser sahiplerinin çoğaltma hakkı ile TDM'nin ifadeysel olmayan kullanım niteliği arasında yapısal bir gerilime yol açmaktadır. Çalışma kapsamında, ABD'deki adil kullanım doktrini, Avrupa Birliği'ndeki CDSM Direktifi istisnaları ve Japonya'daki esnek istisna modeli mukayeseli bir biçimde incelenerek, bu sistemlerin teknolojik inovasyon ile telif hakları arasında kurduğu denge değerlendirilmiştir. Türk telif hukukundaki mevcut durum ve yasal düzenleme girişimlerinin TDM tabanlı teknolojiler karşısında yetersiz kalabileceği tespit edilerek, uluslararası telif hukukundan kaynaklanan yükümlülükleri ile uyumlu, hem hukuki öngörülebilirliği sağlayan hem de bilişim çağında rekabetçiliği destekleyen özgün bir yasal sınırlama hükmü önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Metin ve veri madenciliği (TDM), yapay zekâ eğitimi, telif hakkı, çoğaltma hakkı, istisna ve sınırlamalar

Abstract

This study aims to analyze text and data mining activities, which lie at the center of digital transformation and the phenomenon of big data, from a copyright law perspective and to propose a model for Turkish law. TDM techniques constitute a fundamental tool that enables the extraction of patterns and correlations from datasets, particularly in scientific research and in the training processes of artificial intelligence systems. However, the technical copying operations carried out in this process give rise to a structural tension between authors' reproduction right and the

➤ *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*

➤ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 21.1.2026*

➤ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 17.4.2026*

* Bu makale, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fikri Mülkiyet Hukuku Doktora Programı kapsamında yürütülen çalışmalar çerçevesinde hazırlanmıştır.

** Hâkim, Diyarbakır 13. Asliye Hukuk Mahkemesi, Diyarbakır/Türkiye,
e-Posta: serkan.dalkiran@adalet.gov.tr, <https://orcid.org/0009-0003-5143-8758>.

Ankara Üniversitesi-WIPO işbirliğiyle yürütülen Fikri Mülkiyet Hukuku Yüksek Lisans Programını tamamlamıştır; Katholieke Universiteit Leuven IP & ICT Law LL.M. derecesine sahiptir. Hâlen Ankara Üniversitesi Fikri Mülkiyet Hukuku Doktora Programı'nda çalışmalarına devam etmektedir.

non-expressive nature of TDM. Within the scope of the study, the fair use doctrine in the United States, the exceptions under the EU CDSM Directive, and the flexible exception model in Japan are examined comparatively, and the balance these systems establish between technological innovation and copyright is assessed. By identifying that the current situation in Turkish copyright law and legislative initiatives may remain inadequate in the face of TDM-based technologies, a unique legal limitation provision has been proposed that is compatible with obligations arising from international copyright law, provides legal predictability, and supports competitiveness in the information age.

Keywords: Text and data mining (TDM), AI training, copyright law, right of reproduction, limitations and exceptions

GİRİŞ

Dijital dönüşüm, veri hacmindeki artış ve hesaplama gücündeki gelişmeler verinin toplanması, işlenmesi ve anlamlandırılmasına ilişkin yöntemleri köklü biçimde dönüştürmüştür. Bu dönüşümün merkezinde yer alan metin ve veri madenciliği (“*text and data mining*” – “*TDM*”), büyük ölçekli metin ve dijital verilerin otomatik analiz edilmesi suretiyle örüntülerin belirlenmesine, eğilimlerin tespitine ve yeni bilgilerin üretilmesine imkân veren önemli bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Nitekim TDM, başlangıçta bilimsel araştırma bağlamında öne çıkmış olsa da günümüzde doğal dil işleme ve makine öğrenimi gibi yapay zekâ (YZ) eğitimi teknikleri için temel bir altyapı işlevi görmektedir.

Bununla birlikte TDM’nin araştırma ve inovasyon bakımından sunduğu imkanlara rağmen, uygulamanın teknik gereklilikleri ile mevcut hukuki düzenlemeler arasında yapısal bir gerilim bulunmaktadır. Zira TDM süreçleri, teknik olarak büyük hacimli verilerin kopyalanmasını, depolanmasını ve işlenmesini zorunlu kılmakta olup, kişisel verilerin korunması, özel hayatın gizliliği ve ifade özgürlüğü gibi farklı hukuk alanlarıyla temas edebilmektedir. Bu çalışmanın odağını ise TDM faaliyetlerinin telif hukuku ile kesişimi oluşturmaktadır. Zira 20. yüzyılın analog dünyasına göre şekillenmiş telif hukuku normları, dijital teknolojilerin hızla gelişimi karşısında yetersiz kalabilmekte, bu durumsa TDM uygulamalarının hukuki statüsüne ilişkin ciddi belirsizlikler doğurmaktadır. Günümüzde YZ eğitimi gibi büyük ölçekli veri kullanımlarının yaygınlaşması da TDM faaliyetlerinin telif hakkı koruması ile ne ölçüde çatıştığı ve telif hukuku içinde ne şekilde meşrulaştırılabileceği sorusunu güncel bir konu haline getirmektedir.

Mevcut hukuki çerçevenin bu soruna ne ölçüde çözüm sağlayabildiği hususu ise hem teorik bir nitelendirme sorunu hem de inovasyon politikaları bakımından stratejik bir tercih konusu haline gelmiştir. Nitekim ülkelerin, söz konusu hukuki belirsizlikleri gidererek veri temelli ekonomide küresel rekabet güçlerini artırmak amacıyla farklı düzenleyici yaklaşımlar benimsedikleri görülmektedir. Bu kapsamda, Amerika Birleşik Devletleri adil kullanım doktrini çerçevesinde geniş bir serbesti alanı sağlarken, Avrupa Birliği daha kuralcı istisnalar öngörmüş, Japonya ise AB’ye kıyasla daha esnek bir sınırlama yaklaşımı benimsemektedir. Türkiye’de ise YZ ve TDM’nin giderek artan önemi ve bu alandaki hedeflerine

rağmen, telif hukuku mevzuatında bu alana özgü açık bir yasal düzenleme henüz bulunmamaktadır.

Bu kapsamda çalışma, TDM tekniklerinin ortaya çıkardığı telif hukuku sorunlarını ele alarak, çeşitli ülkelerdeki düzenlemeleri mukayeseli hukuk analizleri ışığında Türkiye için bir model önerisi sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, dijital çağda üretilen devasa boyutlardaki verinin işlenebilmesi ve anlamlı bilgilere dönüştürülebilmesinde TDM'nin rolü incelenmiştir. İkinci bölümde, TDM'nin teknik niteliği ve telif haklarıyla kesişen yönleri açıklanmaktadır. Takip eden bölümde, ABD, AB ve Japonya hukuk sistemlerinin konuya yaklaşımları karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise bu tartışma Türkiye bağlamına taşınarak, Türkiye'deki hukuki durum ve düzenleme girişimleri değerlendirildikten sonra, sonuç bölümünde Türkiye için model bir TDM istisnası önerisi ortaya konulmaktadır.

I. DİJİTAL DÖNÜŞÜM ÇAĞINDA BÜYÜK VERİ İLE METİN VE VERİ MADENCİLİĞİ

18'inci yüzyılda Britanya'da başlayan sanayi devrimi, yeni teknolojilerin ve üretim metodlarının uygulanması yoluyla tarıma dayalı ekonomileri sanayi temelli üretim merkezlerine dönüştürmüş ve bu suretle insanlık tarihinin en çarpıcı kırılma noktalarından biri olarak kabul edilmiştir. 20'nci yüzyıldan itibaren ise dünyanın geleneksel üretim metodlarından bilgi ve iletişim teknolojileri odaklı küresel bir ekonomi yapısına geçişi en az sanayi devrimi kadar derin etkilere sahip, ancak bu etkilerin çok daha kısa zaman dilimi içerisinde gerçekleşmesiyle daha çarpıcı bir dönüşümü işaret etmektedir. Sıklıkla bilişim devrimi olarak da adlandırılan bu dönüşüm, bilgisayarlar, yarı iletkenler ve entegre devreler gibi yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin ortaya çıkışı ve sürekli gelişimi ile karakterize edilmekle,¹ aynı zamanda farklı biçimlerde ve büyük miktarlarda verinin sürekli olarak üretilmesine ve depolanmasına yol açmaktadır.² Bu olgu da literatürde oldukça isabetli bir şekilde büyük veri ("*big data*")³ kavramı ile ifade edilmektedir.

Gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde büyük verinin geniş kitleler tarafından erişilebilir hale gelmesi, verinin toplanması, düzenlenmesi ve analiz edilmesine ilişkin yöntemleri köklü biçimde yeniden şekillendirmiştir. Bu değişimin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle yapılanmış ve yapılandırılmamış

¹ Martin Plonus, '8 - The Digital Computer' in Martin Plonus (ed), *Electronics and Communications for Scientists and Engineers (Second Edition)* (Butterworth-Heinemann 2020) 308.

² G Vrakas, 'A Literature Review of 'Lawful? Text and Data Mining. [Version 2; Peer Review: 1 Approved, 2 Approved with Reservations]' (2024) 4 Open Research Europe.

³ John R Mashey, 'Big Data and the Next Wave of InfraStress Problems, Solutions, Opportunities', *1999 USENIX Annual Technical Conference (USENIX ATC 99)* (USENIX Association 1999) <<https://www.usenix.org/conference/1999-usenix-annual-technical-conference/big-data-and-next-wave-infrastress-problems>>.

veri arasındaki ayrımın ortaya konulmasında fayda vardır. Yapılandırılmış veri, belirli bir formatta oluşturulmuş düzenli değerler kümesini ifade etmekte olup,⁴ daha basit bir anlatımla, Excel tablosu gibi ilişkisel bir veri tabanına doğrudan yerleştirilebilen verilerdir. Telefon rehberleri, nüfus istatistikleri, finansal işlem kayıtları veya meteoroloji verileri yapılandırılmış verilere örnek teşkil etmektedir. Nitekim bu tür veriler, gözlemlenebilir olguları okunabilir ve ölçülebilir bir formata dönüştürmekle, nicel analizlere tabi tutulabilmektedir.⁵

Diğer taraftan, yapılandırılmış verilerin dünyadaki toplam veri miktarının yalnızca sınırlı bir bölümünü oluşturduğu, mevcut verilerin çok büyük bir kısmının ise yapılandırılmamış veri olarak bulunduğu tahmin edilmektedir.⁶ Akademik makaleler, ses ve görüntü kayıtları ile sosyal medya paylaşımları ise yapılandırılmamış verilere örnek olarak gösterilebilir. Bu verilerin dağınık bir yapıya sahip olması ve farklı formatlarda bulunması, geleneksel nicel analiz yöntemleri ile incelenmelerini büyük ölçüde olanaksız hale getirmektedir.⁷ Zira, bu tür yapılandırılmamış verilerin nicel yöntemlerle analiz edilebilmesi için, öncelikle bu verilere belirli bir yapı kazandırılması gerekmektedir. İşbu noktada, TDM yapılandırılmamış verilerin analitik süreçlere dâhil edilebilmesini sağlayan vazgeçilmez bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Temel anlamıyla TDM, ham verilerin işlenmesi suretiyle bu verilerden daha anlamlı ve kullanılabilir bilgilerin elde edilmesini amaçlayan, büyük ölçüde otomatikleştirilmiş bir süreci ifade etmektedir.⁸ Bu genel çerçeveyi tamamlayan ve doktrinde en sık atıf yapılan tanımlardan biri ise Avrupa Birliği Dijital Tek Pazar Telif Hakları Direktifi'nde⁹ (“*Copyright in the Digital Single Market Directive*” – “*CDSM*”) yer almaktadır. Direktif’in 2(2) maddesinde TDM, dijital biçimdeki metin ve verilerin analiz edilmesi yoluyla örüntüler, eğilimler ve korelasyonlar gibi bilgilerin üretilmesini hedefleyen her türlü otomatik analiz tekniği olarak tanımlanmakta,¹⁰ gerekçe bölümünde ise yeni teknolojiler sayesinde mümkün hâle gelen ve metinler, sesler, görüntüler veya veriler gibi dijital içeriklerin otomatik hesaplamalı analizine dayanan bir süreç şeklinde açıklanmaktadır.¹¹ Bu yönü-

⁴ Jonathan Grossman and Ami Pedahzur, ‘Political Science and Big Data: Structured Data, Unstructured Data, and How to Use Them’ (2020) 135 *Political Science Quarterly* 225, 227.

⁵ ibid.

⁶ ‘Data, Data Everywhere’ *The Economist* <<https://www.economist.com/special-report/2010/02/27/data-data-everywhere>> son erişim 20 Aralık 2025.

⁷ Grossman and Pedahzur (n 4) 228.

⁸ James Caudwell, ‘LibGuides: Text & Data Mining: What Is TDM?’ <<https://libguides.cam.ac.uk/tdm/definitions>> son erişim 20 Aralık 2025.

⁹ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC (Text with EEA relevance.) (CDSM) 2019.

¹⁰ ibid Art. 2(2).

¹¹ ibid Recital 8.

le TDM, yalnızca verilerin teknik olarak işlenmesini değil, aynı zamanda veri setleri içerisinde mevcut olmakla birlikte doğrudan gözlemlenemeyen faydalı örüntülerin ortaya çıkarılmasını mümkün kılarak, büyük hacimli verilerin incelenmesini hızlandıran ve bu verilerden anlamlı sonuçlar üretilmesini sağlayan temel bir araç niteliği kazanmaktadır.

Bilgisayarların hesaplama gücündeki hızlı artış, internet altyapısındaki gelişmeler ve veri erişilebilirliğinin genişlemesi sayesinde mümkün hâle gelen bu sürecin, bilimsel alanda henüz bir devrim niteliği taşıdığı söylenemese de dünyadaki bilimsel gelişmenin hızı ve yönü dikkate alındığında kuşkusuz önemli bir ilerleme potansiyeline sahip olduğu söylenebilecektir.¹² Özellikle TDM'nin bilimsel ve akademik araştırmalar üzerindeki etkisi dikkat çekicidir. Zira her yıl milyonlarca yeni akademik çalışmanın yayımlandığı bir ortamda, bu bilgiyi üreten akademik topluluğun aynı zamanda söz konusu bilgi birikimini bütünüyle özümsemesi ve anlamlandırması fiilen mümkün görünmemektedir. Bu durum, büyük ölçüde hâlihazırda mevcut olmasına rağmen farkına varılamayan bilgilerin yeniden üretilmesi için sınırlı kaynakların harcandığı yapısal bir verimsizliğe işaret etmektedir.¹³ Buna ek olarak çeşitli araştırmalar, yayımlanan bilimsel makalelerin yaklaşık yüzde 90'ının hiç atf almadığını, yaklaşık yüzde 50'sinin ise yazarları, dergi editörleri ve hakemleri dışında kimse tarafından okunmadığını ortaya koymaktadır.¹⁴ Teknik açıdan bakıldığında, TDM bu sorunu önemli ölçüde giderebilecek bir potansiyele sahip olduğu ileri sürülebilecektir.¹⁵ Zira mevcut bilgi birikimini henüz tahayyül dahi edilemeyen biçimlerde okuyabilme, işleyebilme, analiz edebilme ve sınıflandırabilme imkânı sunmaktadır. Gerçekten de TDM, araştırmacıların bu bilgi yığını içerisinde kendi çalışmalarına en uygun kaynakları ayıklamalarına yardımcı olmakta, daha da önemlisi, mevcut verilerden yeni bilgilerin türetilmesini mümkün kılmaktadır.¹⁶

Bununla birlikte TDM'in uygulama alanı yalnızca bilimsel araştırmalar ile sınırlı değildir. Nitekim TDM, doğal kaynak yönetiminden bankacılık sektörüne, kriminolojiden pazarlama ve reklamcılık faaliyetlerine, tıptan antropolojiye kadar oldukça geniş bir yelpazede uygulama alanı bulmaktadır. Bu bağlamda TDM, doğal kaynakların korunması ve kullanımının daha etkin biçimde yönetilmesi ama-

¹² Thomas Margoni, 'Text and Data Mining in Intellectual Property Law: Towards an Autonomous Classification of Computational Legal Methods' (UK Copyright and Creative Economy Centre University of Glasgow (CREATE) 2020) Research Reports or Papers 1.

¹³ Mark Ware and Michael Mabe, 'The STM Report: An Overview of Scientific and Scholarly Journal Publishing' [2015] Copyright, Fair Use, Scholarly Communication, etc 6.

¹⁴ Lokman I Meho, 'The Rise and Rise of Citation Analysis' (2007) 20 Physics World 32, 32.

¹⁵ Thomas Margoni and Martin Kretschmer, 'A Deeper Look into the EU Text and Data Mining Exceptions: Harmonisation, Data Ownership, and the Future of Technology' (2022) 71 GRUR Int 685, 698.

¹⁶ Michael Carroll, 'Copyright and the Progress of Science: Why Text and Data Mining Is Lawful' (2019) 53 Copyright and the Progress of Science 893, 903.

çıyla çevresel verilerin analizinde önemli bir araç işlevi görebilmektedir.¹⁷ Bankacılık sektöründe ise dolandırıcılık tespiti, kredi risk değerlendirmeleri, yatırım kararlarının analizi ve risk yönetimi süreçlerinde kritik bir destek mekanizması olarak kullanılmaktadır.¹⁸ Kriminoloji alanında TDM'nin, suç tipleri ve suçlular arasındaki ilişkisinin ortaya çıkarılması ve suç profillerin belirlenmesi suretiyle kolluk birimlerine yardımcı olabileceği kabul edilmektedir.¹⁹ Pazarlama ve reklamcılık sektöründe TDM, sosyal ağlar ve medya kanalları aracılığıyla sürekli artan veri akışının analiz edilmesiyle tüketici davranışlarına ilişkin eğilimlerin tespit edilmesine ve hedef kitlelere yönelik içerik uyumluluğunun artırılmasına hizmet edebilmektedir.²⁰ Tıp alanında ise akademik literatür, hasta kayıtları ve klinik süreç raporlarının analiz edilmesi yoluyla hastalıklara ilişkin bulguların ortaya çıkarılması, bu suretle karar destek süreçlerine yardımcı olması, hastalıkların önlenmesi, tanı ve tedavi uygulamalarının iyileştirilmesi bakımından son derece önemli bir potansiyel taşımaktadır.²¹ Yine sosyal ağlar üzerinden erişilebilir hâle gelen verilerin TDM teknikleri ile analiz edilmesi sonucunda elde edilen bilgilerin, antropolojik araştırmalarda kültürel olguların çözümlenmesine anlamlı katkılar sunabileceği değerlendirilmektedir.²²

TDM aynı zamanda, veriye dayalı analiz süreçleri üzerine inşa edilen diğer modern dijital analitik yöntemleri de kapsamaktadır.²³ Bu denli geniş bir uygulama alanına sahip olması, TDM'yi yalnızca veri analizi yöntemi olmaktan çıkararak, günümüz dijital ekosisteminin temel bileşenlerinden biri hâline getirmektedir. Bu bağlamda TDM, YZ sistemlerinin işleyişine zemin hazırlayan öncül bir süreç olarak, bu alandaki yeniliklerin gerçekleştirilmesini mümkün kılan temel altyapılardan biridir.²⁴ Nitekim, YZ eğitimi sürecinin önemli bir alt bileşeni olan makine öğrenimi ("*machine learning*"), algoritmaların büyük ölçekli veri kümeleri üzerinde, veriye dayalı biçimde eğitilmesi ve bu süreç sonucunda bilgiyi, örüntüleri ve korelasyonları analiz ederek farklı işlevleri yerine getirebilen modellerin

-
- ¹⁷ Yunus Eroglu, 'Text Mining Approach for Trend Tracking in Scientific Research: A Case Study on Forest Fire' (2023) 6 Fire 26.
- ¹⁸ Hossein Hassani and others, 'Digitalisation and Big Data Mining in Banking' (2018) 2 Big Data and Cognitive Computing 2.
- ¹⁹ Mingxi Tong, 'The New Actor: Artificial Intelligence in Criminology and Criminal Justice' (2025) 26 CCJLS 13.
- ²⁰ Eleonora Rosati, 'Copyright as an Obstacle or an Enabler? A European Perspective on Text and Data Mining and Its Role in the Development of AI Creativity*' (2019) 27 Asia Pacific Law Review 198, 203.
- ²¹ Wenke Xiao and others, 'Different Data Mining Approaches Based Medical Text Data' (2021) 2021 J Healthc Eng 1285167, 3.
- ²² Rosati (n 20) 203.
- ²³ Margoni and Kretschmer (n 15) 685.
- ²⁴ Alain Strowel and Rossana Ducato, 'Artificial Intelligence and Text and Data Mining: A Copyright Carol', *The Routledge Handbook of EU Copyright Law* (Routledge 2021) 15.

oluşturulması esasına dayanmaktadır.²⁵ Daha basit bir anlatımla, YZ modellerinin öğrenme kapasitesi, büyük ölçüde geniş hacimli verilerin işlenmesi, yapılandırılması ve anlamlı örüntülere dönüştürülmesiyle mümkündür. Bu bakımdan, her ne kadar YZ sistemlerinin eğitimi süreci TDM ile eş anlamlı olarak kabul edilemese de TDM'nin YZ eğitimi sürecinde temel bir aşama oluşu ve aralarında yapısal nitelikte açık bir ilişki bulunduğu gözetildiğinde, her iki alanın yalnızca teknik anlamda değil, aynı zamanda hukuki zeminde de birlikte ele alınmasının gerekli olduğu görülmektedir.

II. METİN VE VERİ MADENCİLİĞİNİN TEKNİK ALTYAPISI VE TELİF HUKUKU İLE ETKİLEŞİMİ

Önceki bölümde açıklandığı üzere TDM tekniği, metin ve verileri teknolojik araçlar vasıtasıyla sistematik biçimde analiz edilmesi suretiyle, insan bilişsel kapasitesiyle ortaya çıkarılması mümkün olmayan yeni örüntülerin ve ilişkilerin tespit edilmesine imkân sağlamaktadır. Bu çerçevede açıkça görülmektedir ki büyük verinin ihtiva ettiği asıl değer, verinin ya da metnin salt kendisinin değil, aksine bu veriden anlamlı örüntülerin, ilişkilerin ve çıkarımların üretilmesinde yatmaktadır.²⁶ Diğer taraftan TDM, söz konusu değer in elde edilmesi için çok fazla miktarda ve büyük hacimde materyalin kopyalanması, bu materyallerin analiz edilerek ilgili verilerin ayrıştırılmasını ve örüntülerin tespit edilebilmesi amacıyla bu verilerin işlenip yeniden yapılandırılmasını gerektiren çok aşamalı bir süreç dayanmaktadır.²⁷ Bu noktada, TDM kapsamında kullanılan materyallerin çoğu zaman edebi metinler, resimler veya müzik kayıtları gibi telif koruması altındaki eserler olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, bu materyallerin TDM amacıyla kullanımı, belirli durumlarda telif haklarına ilişkin düzenlemelerinin devreye girmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla TDM ile telif hakları arasındaki ilişkinin, daha da özelden TDM'nin bir telif hakları sorunu olup olmadığı hususunun tartışılmasından önce, TDM sürecinin teknik aşamalarına genel hatlarıyla değinilmesi konunun daha anlaşılır şekilde ele alınmasına katkı sağlayacaktır.

A. TDM Sürecinin Teknik Aşamaları

Her ne kadar TDM faaliyetlerinde, yeni örüntülerin ve ilişkilerin tespit edilebilmesi amacıyla veriler arasındaki bağlantıların analiz edilerek ortaya çıkarılması ortak bir unsur olarak karşımıza çıksa da çalışmada da değinildiği üzere TDM uygulamalarının konu ve amaç bakımında çeşitlilik göstermesi, kullanılan veri setlerinin niteliği ile gerçekleştirilen analiz türüne bağlı olarak farklı algoritma ve

²⁵ Martin Kretschmer, Thomas Margoni and Pinar Oruç, 'Copyright Law and the Lifecycle of Machine Learning Models' (2024) 55 IIC 110, 111.

²⁶ Matt Zwolenski and Lee Weatherill, 'The Digital Universe: Rich Data and the Increasing Value of the Internet of Things' (2014) 2 JTDE 9, 3.

²⁷ Rosati (n 20) 4.

model yapılarına dayanması nedeniyle, tüm TDM faaliyetlerinin işleyişine ilişkin genel geçer bir model ortaya koymak oldukça güçtür.²⁸ Bununla birlikte, TDM süreçlerinde yaygın olarak karşılaşılan (i) erişim, (ii) çıkarma/kopyalama, (iii) madencilik/analiz ve (iv) kullanma şeklinde dört temel aşamadan söz edilebilir.²⁹

TDM faaliyetlerinin ilk aşaması, TDM'ye konu olacak materyallere erişimin sağlanmasıdır. Bu aşamada temel ayırım, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ele alınacağı üzere kullanılacak materyalin serbestçe erişilebilir içerik olup olmadığına göre ortaya çıkmaktadır. Buna göre, bazı durumlarda TDM amacıyla kullanılacak materyal, erişim izni gerektiren veya başka bir ifadeyle kullanımı hak sahibinden lisans alınmasına bağlı olan bir içerik olabilecektir. Bununla birlikte bir içeriğe erişimin serbest olması, o içeriğin TDM faaliyetlerinde kullanılmasının hukukî sınırlamalardan tamamen arı olduğu anlamına da gelmediği gözden kaçırılmamalıdır. Nitekim, bazı yayınevleri, mevcut lisansların kapsamından TDM faaliyetlerinin hariç tutabilmekte veya bu faaliyetleri ayrı bir lisansa tabi tutabilmektedir.³⁰ TDM sürecinin ikinci aşaması, hedeflenen eserlerin uygun bir formata dönüştürülerek veri setinden çıkarılması veya kopyalanması ve bir veri tabanında depolanması işleminden oluşmaktadır. Ne var ki, görsel veya işitsel nitelikteki eserlerin kopyalanması münhasıran eser sahibine tanınan çoğaltma hakkına müdahale niteliği taşıyabileceğinden bu aşamada telif hakları bakımından hukuki tartışmalar yeniden gündeme gelebilmektedir.³¹ Nitekim, bu iki aşama, esasen TDM için gerekli ham materyalin teminine yönelik olup, telif haklarına ilişkin ihtilafların en yoğun olarak ortaya çıkabileceği kısımları teşkil etmektedir.³²

Herhangi bir TDM sürecinin üçüncü aşaması ise, madencilik sürecinin fiilen gerçekleştirilmesidir. Bu aşamada, girdi olarak kullanılan metin veya verinin yapılandırılmamış bir biçimde bulunması veya çeşitli hatalar içermesi mümkündür.³³ Zira söz konusu metin veya veri insanlar tarafından anlaşılabilir olsa da bilgisayarın verinin içerdiği anlamı doğrudan çıkarabilmesine elverişli bir yapıda olmayabilir. Bu nedenle metin ve verinin temizlenmesi, yapılandırılması ve bilgisayar tarafından okunabilir bir formata dönüştürülmesi zorunlu hâle gelir.³⁴ Genel olarak bu aşama, gereksiz veya istenmeyen unsurların ayıklanması ile metin veya verinin XML gibi bilgisayar tarafından okunabilir bir formata dö-

²⁸ Liane Colonna, 'A Taxonomy and Classification of Data Mining' (2013) 16 SMU Science and Technology Law Review 309, 350.

²⁹ Matthew Sag, 'The New Legal Landscape for Text Mining and Machine Learning' (2018) 66 J Copyright Soc'y USA 291, 347.

³⁰ Rosati (n 20) 9.

³¹ Andrés Guadamuz and Diane Cabell, 'Data Mining in UK Higher Education Institutions: Law and Policy' (2014) 4 Queen Mary Journal of Intellectual Property 3, 7.

³² ibid 8.

³³ Colonna (n 28) 341.

³⁴ Guadamuz and Cabell (n 31) 8.

nüştürüldüğü ve verinin içinde yer alan yeni ve faydalı bilgilerin ortaya çıkarıldığı en önemli aşamayı teşkil etmektedir.³⁵ Son aşama ise TDM faaliyeti neticesinde elde edilen üst verinin (“*metadata*”) TDM faaliyetinin amacına uygun olarak kullanılmasıdır. Bu kullanım, araştırma çıktılarının üretilmesi, karar destek mekanizmalarının beslenmesi veya yeni analiz süreçlerinin başlatılması gibi farklı işlevler üstlenebilmektedir.

Bu aşamaların bilimsel araştırma ve YZ eğitimi özelinde pratikte nasıl işlediği örneklerle somutlaştırılabilir. Örneğin Cornell Üniversitesi’nde yürütülen bir araştırma, TDM tekniği ile geniş ölçekli sosyal medya paylaşımlarını analiz ederek, dünya genelinde moda ve giyim tarzının coğrafi ve zamansal dağılımına ilişkin önemli örüntüler ortaya çıkarmaktadır.³⁶ Bu kapsamda, araştırmacılar, 2013-2016 döneminde Instagram üzerinden küresel ölçekte 100 milyondan fazla kullanıcının fotoğrafına erişim sağlamış, ardından yüz ve vücut tespiti yapan algoritmalarla insan yüzü ve gövdesinin görünür olduğu 14,5 milyon görüntüden oluşan rafine bir veri seti oluşturmuştur. Ayrıca, modelin eğitilmesi için 27.000 fotoğraflık bir alt kümede kol uzunluğu, renk, yaka tipi gibi çeşitli özellikleri manuel olarak etiketlenmiş ve bu model milyonlarca etiketsiz fotoğrafa uygulanarak bu görseller analiz edilmiş ve kişilerin şapka takıp takmadığı, kıyafetlerinin rengi veya deseni gibi özellikleri otomatik olarak sınıflandırılmıştır. Nitekim, madencilik faaliyeti sonucu elde edilen üst veriler, ABD’de İşçi Bayramı’ndan sonra beyaz giyim kuralının pratikteki karşılığı, Umman’da belirli başlık türlerinin yaygınlığı veya Dünya Kupası döneminde belirli şehirlerde takım formalarının kullanımındaki ani artış gibi sosyolojik ve kültürel çıkarımlara dönüştürülmüştür. Bu çıkarımlar ise, ürün tasarımı, koleksiyon planlaması, bölgesel talep tahmini veya pazarlama stratejilerinin oluşturulması bağlamında önemli bir kaynak teşkil edebilir.

TDM’nin bir diğer çarpıcı uygulama örneği de günümüzde YZ tartışmalarının merkezinde yer alan ve ChatGPT gibi popüler uygulamaların temelini oluşturan makine öğreniminin bir alt türü olan doğal dil işleme (“*natural language processing*” – “*NLP*”) tekniğinde görülmektedir.³⁷ Sürecin erişim aşamasında OpenAI gibi geliştirici şirketler YZ modellerinin eğitimi için gerekli devasa metin kütüphanelerini Wikipedia gibi açık kaynaklardan, lisanslı veri tabanlarından veya neredeyse tüm kamuya açık interneti kapsayan veri kazıma (“*data scraping*”) faaliyetleri yoluyla toplamaktadır.³⁸ Nitekim, ChatGPT gibi YZ sistemlerin eğitimi için kullanılan verinin milyarlarca kelimeyi kapsadığı ve yüzlerce gigabyte

³⁵ Rosati (n 20) 14.

³⁶ Kevin Matzen, Kavita Bala and Noah Snaveley, ‘StreetStyle: Exploring World-Wide Clothing Styles from Millions of Photos’ (2017) abs/1706.01869 ArXiv.

³⁷ Kretschmer, Margoni and Oruç (n 25) 117.

³⁸ Kevin Schaul, Szu Yu Chen and Nitasha Tiku, ‘Inside the Secret List of Websites That Make AI like ChatGPT Sound Smart’ (*Washington Post*) <<https://www.washingtonpost.com/technology/interactive/2023/ai-chatbot-learning/>> son erişim 25 December 2025.

büyükliğünde veri setlerine erişim sağlandığı bilinmektedir. Çıkarma ve kopyalama aşamasında, erişim sağlanan PDF veya Word formatındaki veriler bilgisayarca işlenebilir düz metin formatlarına dönüştürülür. Bu aşamada metinler, “tokenizasyon” adı verilen işlemle bilgisayarın okuyabileceği daha küçük birimlere ayrılır, akabinde yazım hatalarının düzeltilmesi ve kelimelerin köklerine indirilmesi gibi “normalizasyon” işlemine tabi tutularak yeniden kopyalanmakta ve yapılandırılmaktadır.³⁹ Madencilik ve analiz aşaması ise YZ modellerinin eğitim (“training”) safhasını teşkil etmektedir. Bu süreçte, bilgisayar büyük veri yığınları içerisindeki karmaşık dilsel yapıları, bağlam ve kelimeler arası uzun mesafeli ilişkileri analiz ederek, dilsel örüntüleri istatistiksel ilişkiler üzerinden öğrenmektedir. Nihayetinde eğitilen YZ modeli, madencilik ve analiz aşamasında öğrenilen dilsel yetenekleri otomatik çeviri, metin özetleme veya günümüzde yaygınlaşan ChatGPT gibi sohbet botları aracılığıyla insana benzer metinler üretme amacıyla kullanılmaktadır.⁴⁰

B. Telif Hukuku Bağlamında İfade Olmayan Kullanım ve Üretken Yapay Zekâ

Bu örneklerden de görüleceği üzere, genel bir ifadeyle TDM sürecinde girdi olarak kullanılan materyalin; (i) verinin toplanması, (ii) toplanan verinin derlenerek TDM faaliyetinde kullanılmak üzere ilgili verilerden oluşan bir veri setinin oluşturulması, (iii) verinin bilgisayar tarafından okunabilir bir formata dönüştürülmesi ve bilgisayarın aktif belleğinde işlenmesi ile (iv) TDM faaliyetinin tamamlanmasından sonra yeniden analiz yapılabilmesini ya da analizin tekrarlanarak sonuçların doğrulanmasını mümkün kılmak amacıyla verinin arşivlenmesi suretiyle, birden fazla kez kopyalama işlemine tabi tutulduğu görülmektedir. Nitekim bu kopyalamalar, özellikle telif hakkıyla korunan eserler söz konusu olduğunda, eser sahibinin çoğaltma hakkıyla kesişen kullanımlar içerebileceğinden, kimi durumlarda hak sahibinden izin alınması yoluna gidilmesini gerektirebilir.⁴¹ Diğer taraftan, TDM faaliyeti çıktısı olarak, analiz edilen metin veya veride tespit edilen bağlantılar, örüntüler veya diğer ilişkisel yapılar raporlanmakta, ancak girdi olarak kullanılan materyalde yer alan metinlerin, görsellerin veya telif koruması altında değerlendirilebilecek diğer ifade biçimlerinin birebir hiçbirisi TDM sonuçlarında yer almamaktadır.⁴² Başka bir ifadeyle TDM çıktıları, çoğu zaman kaynak girdi olarak kullanılan metin veya veriden soyutlanmış,

³⁹ Kretschmer, Margoni and Oruç (n 25) 121.

⁴⁰ Izabela Rojek and others, ‘Natural Language Processing in Generating Industrial Documentation Within Industry 4.0/5.0’ (2025) 15 Applied Sciences 1.

⁴¹ Christophe Geiger, Giancarlo Frosio and Oleksandr Bulayenko, ‘Text and Data Mining in the Proposed Copyright Reform: Making the EU Ready for an Age of Big Data?: Legal Analysis and Policy Recommendations’ (2018) 49 IIC 814, 818.

⁴² Carroll (n 16) 895.

bilgisayar destekli analiz süreçleri sonucunda elde edilmiş istatistiksel nitelikte üst verilere karşılık gelmektedir. Bu durum, telif koruması ile TDM teknikleri arasında temel yapısal gerilimi ortaya koymaktadır.

Esasen bu tartışma, ifadesel (“*expressive*”) kullanım ile ifadesel olmayan (“*non-expressive*”) kullanım ayrımı etrafında şekillenmektedir. Bir eserin ifadesel kullanımı, bir kitabı okumak üzere fotokopiyle çoğaltmak veya bir filmi izlemek amacıyla internet üzerinden indirmek gibi eserin ifadesel niteliklerinin insan tarafından algılanmasına, deneyimlenmesine veya zevk alınmasına yönelik kullanımları kapsar.⁴³ Buna karşılık, ifadesel olmayan kullanım ise insan tarafından haz alınmasını, takdir edilmesini veya algılanmasını mümkün kılmayı amaçlamayan, eser üzerindeki her türlü kullanımı ifade etmektedir.⁴⁴ Telif koruması altındaki eserlerin iki farklı kullanım biçimi arasındaki bu ayrım, TDM ile telif hukuku arasındaki ilişkinin çerçevesinin belirlenmesi, başka bir ifadeyle TDM’nin bir telif hakları sorunu olup olmadığı sorusunun cevaplanması bakımından da temel bir öneme sahiptir. Zira, bir eseri başlı başına telif korumasına konu kılan şey, öncelikle eser sahibinin özgün ifadesi olmasıdır.

Telif korumasının sadece eser niteliği taşıyan özgün ifade biçimlerine özgülenmesi prensibi, bir eserde yer alan fikir ve olgular ile bu unsurların somutlaştığı özgün ifade biçimleri arasındaki sınırı belirleyen fikir ve ifade ayrımı (“*idea-expression dichotomy*”) ilkesiyle ortaya konulmaktadır. En yalın anlatımıyla bu ilke; telif hakkı korumasını yalnızca eserde somutlaşan özgün ifade biçimleriyle sınırlandırarak, yöntem, bilimsel veri, tarihsel olgu ve fikirler gibi unsurların herkes tarafından serbestçe kullanılabilmesini güvence altına alır.⁴⁵ Fikir ve ifade ayrımı ilkesinin çizdiği bu sınır, TDM’ye ilişkin güncel telif hukuku tartışmalarının merkezinde yer almaktadır. Nitekim, TDM faaliyetinde kullanılan materyaller bazı durumlarda telif koruması dışında kalan salt olgular veya verilerden ibaret olabilmektedir. Bu tür materyallerin kullanımının telif hakkı ihlali olduğu gerekçesiyle sınırlandırılması, telif koruması dışında kalan fikir ve olgular ile koruma kapsamına giren ifade arasındaki yerleşik ayrım ile bağdaşmayacaktır.⁴⁶ Bununla birlikte uygulamada, TDM faaliyetlerinde kullanılan veri setlerinin çoğunlukla telif koruması altında bulunan ve bulunmayan unsurları birlikte içerdiği de görülmektedir. Bu durumda, TDM kapsamında gerçekleştirilen kopyalama fiilinin, telif korumasıyla münhasıran hak sahibine tanınan eseri çoğaltma hakkına müdahale teşkil edip etmediği sorusu gündeme gelebilmektir. Bu noktada belirleyici olacak husus ise söz konusu kopyaların hangi amaçla oluşturulduğu ve hangi işlev çerçevesinde kullanılacağıdır. TDM bağlamında gerçekleştirilen

⁴³ Sag (n 29) 302.

⁴⁴ ibid 301.

⁴⁵ ibid 303.

⁴⁶ Strowel and Ducato (n 24) 8.

kopyalama fiillerinin ise eserin ifade sel unsurlarından yararlanmayı amaçlamayan, başka bir ifadeyle eserin ifade sel kullanımını içermeyen, bilgisayar destekli analitik süreçlerin gerçekleştirilebilmesi için zorunlu teknik ve araçsal adımlar olduğu görülmektedir.⁴⁷ Nitekim, bu süreçlerde oluşturulan kopyalar, eserin entelektüel değerinden faydalanmak veya estetik bir haz el etmek amacıyla kamusal dolaşıma sokulmamaktadır. Aksine, bu kopyalar yalnızca geçici nitelikte olup, eserin ifade sel anlatımını içermeyen ve telif koruması kapsamında değerlendirilmeyen olgusal verilerden ibaret istatistiksel örüntülerin elde edilmesine hizmet etmektedir.⁴⁸ Dolayısıyla TDM faaliyetlerinde eser, yalnızca veri kaynağı niteliğinde bir girdi olarak işlev görmektedir olup, eserin ifade sel unsurları tüketilmemekte ve eserden klasik anlamda bir yararlanma söz konusu olmamaktadır.⁴⁹ Böyle bir kullanımda hak sahibinin ekonomik menfaatlerinin zedelenmesi veya lisanslamaya konu edilebilecek bir kullanım alanının doğması da beklenemeyecektir.⁵⁰ Bu nedenle, özellikle bilimsel araştırma amacıyla yürütülen TDM faaliyetlerindeki kullanımın, telif hukuku bakımından eser sahibinin korunan menfaat alanı dışında kaldığı genel olarak kabul edilmektedir.⁵¹

Bununla birlikte, son yıllarda üretken YZ (“*generative artificial intelligence*”) teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, TDM’yi bu sınırlı ve teknik bağlamın dışına taşıyan yeni kullanım biçimlerini gündeme getirmiş ve tartışmanın kapsamını bir ölçüde farklılaştırmıştır. ChatGPT, Midjourney, Dall-E gibi üretken YZ uygulamaları, kullanıcı girdilerine (“*prompts*”) karşılık olarak metin, görsel veya diğer formatlarda insan üretimi izlenimi veren yeni içerikler üretebilen sistemlerdir.⁵² Bu sistemler, mevcut edebî ve sanatsal eserleri eğitim verisi olarak kullanarak makine öğrenimi yoluyla örüntülerle üslupsal özellikleri tespit etmekte ve bu özellikleri taklit edebilme yetisi kazanarak yeni çıktılar üretmektedir.⁵³ Daha basit bir anlatımla, elde edilen çıktılar, büyük ölçekli veri setlerinden türetilen karmaşık istatistiksel çıkarımlara dayanmaktadır. Eğitim süreci tamamlandığında, YZ modeli yalnızca işlevsel bulunan bilgilerin soyut temsiline dayalı bir model dosyasını muhafaza etmekte olup, eğitimde kullanılan veri setlerinin

⁴⁷ Martin Senftleben, ‘Compliance of National TDM Rules with International Copyright Law: An Overrated Nonissue?’ (2022) 53 IIC 1477, 1493.

⁴⁸ Carroll (n 16) 954.

⁴⁹ Rossana Ducato and Alain Strowel, ‘Ensuring Text and Data Mining: Remaining Issues with the EU Copyright Exceptions and Possible Ways Out’ (2021) 43 EIPR 322, 326.

⁵⁰ Tatsuhiro Ueno, ‘The Flexible Copyright Exception for “Non-Enjoyment” Purposes – Recent Amendment in Japan and Its Implication’ (2021) 70 GRUR Int 145, 150.

⁵¹ Ducato and Strowel (n 49) 334.

⁵² ‘Memorisation in Generative Models and EU Copyright Law: An Interdisciplinary View | Kluwer Copyright Blog’ <<https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/memorisation-in-generative-models-and-eu-copyright-law-an-interdisciplinary-view/>> son erişim 05 Ocak 2026.

⁵³ Thomas Margoni, ‘TDM and Generative AI: Lawful Access and Opt-Outs’ (30 Mayıs 2024) 3 <<https://papers.ssrn.com/abstract=5036164>> son erişim 06 Ocak 2026.

kendisi sistemin çalışabilmesi için artık zorunlu olmaktan çıkmaktadır.⁵⁴ Bu yönüyle bakıldığında, telif koruması altındaki eserlerin üretken YZ sistemlerinin eğitimi amacıyla kullanılmasının teknik boyutu, araştırma amaçlı genel TDM faaliyetlerinden esasen ayrılmamaktadır.

Diğer taraftan, genel TDM faaliyetleri ile üretken YZ sistemleri arasında uygulama alanlarına ve etkilerine ilişkin önemli farklılıklar bulunduğu görülmektedir.⁵⁵ Nitekim, üretken YZ sistemleri, bilimsel araştırma bağlamındaki TDM faaliyetlerinin aksine, çoğunlukla kamusal erişime açık ve ticari hizmetler olarak sunulmaktadır.⁵⁶ Daha da önemlisi, bu sistemlerden elde edilmesi amaçlanan çıktılar, örüntü ve korelasyon gibi telif koruması dışında kalan unsurlar değil, nesnel olarak insan üretimi eserlerle ayırt edilmesi güç olan ürünlerdir. Bu durum, üretken YZ çıktılarının, YZ eğitiminde kullanılan eserlerle doğrudan rekabet edebilme potansiyelini gündeme getirmektedir.⁵⁷ Bu noktada bazı görüşler, üretken YZ sistemlerinin eğitimi amacıyla telif koruması altındaki eserlerin kullanımının hak sahiplerinin ekonomik menfaatlerini fiilen zedelediğini ve potansiyel lisanslama pazarlarını ortadan kaldırdığını ileri sürmektedir.⁵⁸ Gerçekten de üretken YZ çıktılarının tercümanlık, metin yazarlığı ve görsel tasarım gibi alanlarda insan emeğinin yerini alarak, edebî ve sanatsal yaratıcılığın baskın olduğu pazarları ele geçirmesi çok da uzak bir ihtimal değildir.⁵⁹ Bu çerçevede fikir ve ifade ayrımı ilkesi, üretken YZ bağlamında telif hakları sorununa yönelik nihai ve kalıcı bir çözüm sunmakta giderek zorlanan bir referans noktası olarak karşımıza çıkmaktadır.

III. MUKAYESELİ HUKUKTA METİN VE VERİ MADENCİLİĞİ DÜZENLEMELERİ

Üretken YZ teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle gittikçe önemi artan TDM faaliyetlerine ilişkin yasal belirsizliklerin giderilmesi amacıyla farklı hukuk sistemlerinde çeşitli düzenleyici yaklaşımların benimsendiği görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) adil kullanım ("*fair use*") ilkesi ve Japonya'da tanınan geniş kapsamlı yasal istisnalar, TDM faaliyetlerine geniş bir alan tanıırken, Avrupa Birliği (AB) daha sınırlı ve belirli telif hakkı istisnalarına dayanan bir model benimsemiştir. Bu yaklaşımlar arasındaki farklılıklara rağmen ortak sorunun,

⁵⁴ Margoni and Kretschmer (n 15) 688.

⁵⁵ Martin Senftleben, 'Generative AI and Author Remuneration' (2023) 54 IIC 1535, 1556.

⁵⁶ Luca Schirru and others, 'Text and Data Mining Exceptions in Latin America' (2024) 55 IIC 1624, 1632.

⁵⁷ ibid 1631.

⁵⁸ Roy S Kaufman, 'Responsible AI Starts with Licensing' (2025) 48 The Columbia Journal of Law & the Arts 403, 405.

⁵⁹ Nicola Lucchi, 'ChatGPT: A Case Study on Copyright Challenges for Generative Artificial Intelligence Systems' (2024) 15 European Journal of Risk Regulation 602, 604.

üretken YZ gibi 21. yüzyıl teknolojilerinin yarattığı yapısal dönüşüm karşısında 20. yüzyılın telif hukuku kurallarının uygulanması mı yoksa yeni bir normatif çerçeve oluşturulması mı gerektiği noktasında düğümlendiği görülmektedir.⁶⁰

A. Amerika Birleşik Devletleri: Adil Kullanım Doktrini ve Dönüştürücü Kullanım

ABD telif hukuku rejiminin, AB müktesebatına kıyasla TDM faaliyetleri açısından daha elverişli bir hukuki zemine sahip olduğu genel olarak kabul görmektedir.⁶¹ Bu kabulün temelinde ise AB telif hukukundaki sınırlı sayı ilkesine dayalı istisna ve sınırlama sisteminin aksine, 1976 tarihli ABD Telif Hakkı Kanunu'nun⁶² (*"Copyright Law of the United States and Related Laws Contained in Title 17 of the United States Code"*) 107. maddesinde düzenlenen ve esnek bir değerlendirme çerçevesi sunan adil kullanım doktrini yer almaktadır. Kökeni itibarıyla yargısal bir içtihat olarak gelişen bu doktrin, zamanla dört temel ölçüte dayalı bir test mekanizmasına dönüşmüş ve nihayetinde kanunlaşarak normatif bir yapıya kavuşmuştur.⁶³ Anılan hüküm uyarınca, telif koruması altındaki eserlerin, belirli koşullar altında, kopyalar oluşturulması suretiyle gerçekleştirilen çoğaltmalar da dahil olmak üzere araştırma veya bilimsel çalışmalar gibi amaçlarla kullanımı, eser sahibine tanınan münhasır hakların ihlali teşkil etmeyen meşru bir kullanım olarak kabul edilebilmektedir.⁶⁴ Bir kullanımın adil kullanım kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ise; (i) kullanımın amacı ve niteliği, bu kapsamda, söz konusu kullanımın ticari bir mahiyet taşıyıp taşımadığı veya kâr amacı gütmeyen eğitim amaçlı olup olmadığı, (ii) telif hakkına konu eserin niteliği, (iii) kullanılan kısmın, eserin tamamına göre oranı ve eserin bütünü içindeki önemi ve (iv) söz konusu kullanımın, eserin potansiyel pazarı veya değeri üzerindeki etkisi dikkate alınarak belirlenmektedir.⁶⁵

Bu çerçevede ABD hukukunda, ilk bakışta ihlal niteliği taşıdığı değerlendirilebilecek bir kullanım için savunma olarak mutlaka belirli bir istisna ya da sınırlamaya dayanılması zorunlu değildir. Bunun yerine, söz konusu kullanımın adil kullanım teşkil edip etmediği, yukarıda belirtilen dört ölçütün somut olay özelinde bütüncül biçimde değerlendirilmesi suretiyle tespit edilmektedir. Bu yönüyle adil kullanım doktrini, yargısal uygulama ve içtihat gelişimiyle şekillenen dinamik bir yapıya sahiptir.⁶⁶ Söz konusu doktrinin temelinde ise, telif koruması

⁶⁰ Danny Friedmann, 'Copyright as Affirmative Action for Human Authors Until the Singularity' (2024) 73 GRUR Int 1, 1.

⁶¹ Rosati (n 20) 214.

⁶² Copyright Law of the United States and Related Laws 1976, 17 U.S.C.(2024).

⁶³ Carroll (n 16) 909.

⁶⁴ ibid § 107.

⁶⁵ ibid.

⁶⁶ Rosati (n 20) 214.

ile ifade özgürlüğü arasındaki köklü ve yapısal ilişki yer almaktadır. Zira ABD Anayasası, bir yandan Kongre'ye yazarlara eserleri üzerinde münhasır haklar tanıma yetkisi verirken, diğer yandan bireylerin başkalarının ifadelerini, telif korumasının sınırları içinde kalmak kaydıyla, kendi ifadelerini oluşturmak amacıyla kullanabilmelerine imkân tanıyarak ifade özgürlüğünü güvence altına almaktadır. Bu bağlamda, ABD Anayasası Kongre'nin telif hakkı alanındaki düzenleme yetkisinin hukuki sınırlarını da belirlemektedir. ABD Yüksek Mahkemesi ise, bu sınırları fikir ve ifade ayrımı ilkesi ile adil kullanım doktrini aracılığıyla somutlaştırmakta ve bireylerin ifade özgürlüğünü bu çerçevede korumaktadır. Dolayısıyla, telif koruması altındaki bir eserin belirli koşullar altındaki kullanımının adil kullanım kapsamında ihlal sayılmamasının temel gerekçesi, söz konusu kullanımın anayasal düzeyde korunan ifade özgürlüğü alanı içerisinde kalmasıdır.⁶⁷

Adil kullanma doktrininin ABD'deki TDM faaliyetlerinin hukuka uygunluğunun da temel dayanağını oluşturduğu görülmektedir. Nitekim, ABD mahkemeleri, başta "*Authors Guild v. Google*"⁶⁸ (Google Books) kararı olmak üzere, birçok içtihadta TDM faaliyetlerini ABD Telif Kanununun 107. maddesinde belirtilen dört ölçütü TDM süreçlerine uygularken, dönüştürücü kullanım ("*transformative use*") kavramını merkeze alarak adil kullanım kapsamında değerlendirdiği görülmektedir.⁶⁹ Google Books davasına konu olayda Google, kütüphanelerle yaptığı anlaşmalar çerçevesinde milyonlarca kitabı dijital ortama aktarmış ve bu eserlerden bir arama veri tabanı oluşturmuştur. Kullanıcıların bu veri tabanında arama yapması hâlinde, eserin tamamı yerine yalnızca aranan kelimenin geçtiği sınırlı alıntılara ulaşabilmektedir. Nitekim, Yazarlar Birliği ("*Authors Guild*") tarafından bu kullanımın izinsiz çoğaltma teşkil ettiği iddiasıyla dava açılmış, Google ise projenin eserlere yeni bir işlev kazandırılarak, kataloglama ve bilgiye erişimi kolaylaştıran dönüştürücü bir kullanım teşkil ettiğini savunmuştur. ABD İkinci Daire Temyiz Mahkemesi, Google tarafından eserlerin kopyalanmasının eserlerin özgün ifadesel içeriğini tüketmeye yönelik olmadığını, aksine teknik ve analitik çıkarımlar elde etmeyi amaçlayan bir sürecinin bir parçası olduğunu belirterek, söz konusu kullanımın yüksek derecede dönüştürücü nitelik taşıdığına kanaat getirmiştir. Bu kapsamda, kullanımın ticari bir motivasyon içermesinin, dönüştürücü kullanım niteliği karşısında ikincil derecede öneme sahip olduğu vurgulanmış ve TDM faaliyetlerinde güdülen ekonomik menfaatin, tek başına adil kullanım sonucunu ortadan kaldırmadığı ifade edilmiştir. Benzer şekilde Mahkeme, dördüncü ölçüt bakımından TDM amaçlı çoğaltmaların eserin geleneksel okuyucu kitlesine hitap etmediğini ve bu nedenle mevcut pazarlarına ikame oluşturmadığını kabul etmiştir.⁷⁰

⁶⁷ Carroll (n 16) 911.

⁶⁸ *Authors Guild, Inc v Google, Inc (Google Books)* [2015] 2d Cir 804 F.3d 202.

⁶⁹ Rosati (n 20) 214.

⁷⁰ *Google Books* (n 68).

Günümüzde ise üretken YZ teknolojilerinin, *Google Books* kararıyla adil kullanım doktrini kapsamında TDM faaliyetlerine sağlanan geniş korumayı tartışmaya açtığı görülmektedir. Nitekim, her ne kadar yerleşik içtihadım, telif koruması altındaki eserlerin TDM amaçlı kopyalanmasını dönüştürücü kullanım kapsamında hukuka uygun olarak kabul ettiği görülse de ABD Telif Hakları Ofisi'nin (USCO) 9 Mayıs 2025 tarihli raporunda, YZ eğitimini geleneksel TDM'den ayırarak bu süreci daha hassas bir dengede değerlendirilmesini önermektedir.⁷¹ Raporda, telif hakkıyla korunan eserlerin üretken YZ modellerinin eğitimi amacıyla kullanılmasının adil kullanım kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin, büyük ölçüde kullanımın dönüştürücü niteliğinin derecesine ve elde edilen çıktının amacına bağlı olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, ihlale yol açabilecek çıktılarını önlemeye yönelik teknik koruma yöntemlerinin uygulanmasının adil kullanım savunmasını destekleyeceği, hukuka aykırı yollarla elde edilen eserlerin bilerek eğitim verisi olarak kullanımının ise adil kullanım aleyhine işleyen bir faktör olsa da tek başına bu kullanımın adil kullanım kapsamı dışında kalacağı sonucunu doğurmayacağı özellikle vurgulanmaktadır. Diğer taraftan potansiyel pazar etkisi; gelir kaybı, pazarın sulandırılması veya lisanslama olanaklarının zayıflaması gibi etkiler dahil geniş yorumlanarak, YZ eğitimine yönelik gönüllü lisanslama pazarlarının geliştirilmesi teşvik edilmektedir.⁷²

ABD'deki siyasi ve yargısal eğilimince, teknolojik inovasyonu önceleyen bir çizgide olduğu görülmektedir. ABD Hükümeti tarafından Temmuz 2025 tarihinde yayımlanan YZ Eylem Planı'nda ("*AI Action Plan*"), YZ eğitimi bir tür öğrenme özgürlüğü olarak tanımlanarak, telif kısıtlamalarının küresel rekabette stratejik bir engel teşkil etmemesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir.⁷³ Başkan Trump'ın da bizzat "*Bir kişi bir kitap veya makale okuduğunda önemli ölçüde bilgi edinmiş olur. Ancak bu durum, telif hakkı kurallarının ihlal edildiği ya da her bir içerik sağlayıcıyla ayrı ayrı lisans anlaşması yapılması gerektiği anlamına gelmez*" şeklindeki ifadesinden anlaşılacağı üzere ABD yönetiminin görüşü YZ eğitim sürecinin adil kullanım kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündedir.⁷⁴

Bu görüşün, güncel ABD yargı kararlarında da karşılık bulduğu görülmektedir. Kaliforniya Kuzey Bölgesi Federal Bölge Mahkemesi'nin "*Bartz v. Anthropic*"⁷⁵

⁷¹ US Copyright Office, 'Copyright and Artificial Intelligence, Part 3: Generative AI Training Pre-Publication Version' (2025).

⁷² Rachel Kim, '5 Takeaways from the Copyright Office's Report on Generative AI Training' (*Copyright Alliance*, 29 Mayıs 2025) <<https://copyrightalliance.org/copyright-offices-ai-report-takeaways/>> son erişim 8 Ocak 2026.

⁷³ White House, 'America's AI Action Plan' <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/07/Americas-AI-Action-Plan.pdf>> son erişim 8 Ocak 2026.

⁷⁴ Dale Nelson, 'What Trump's AI Action Plan Means For Copyright' (*Forbes*) <<https://www.forbes.com/sites/legalentertainment/2025/08/13/what-trumps-ai-action-plan-means-for-copyright/>> son erişim 8 Ocak 2026.

⁷⁵ *Bartz v. Anthropic PBC* [2025] N.D. Cal. 3:24-cv-05417.

kararında, Anthropic'in Claude isimli yapay YZ modelini eğitmek amacıyla telif hakkıyla korunan milyonlarca kitabı kullanmasının adil kullanım doktrini kapsamında olup olmadığı sorusu ele alınmıştır. Mahkeme, kitapların YZ eğitiminde girdi verisi olarak kullanımının son derece dönüştürücü bir kullanım teşkil ettiği sonucuna vararak, bu süreci bir insanın okuduğu kitaptan edindiği bilgi ve üslubu içselleştirerek yeni eserler üretmesine benzetmiştir. Mahkeme, YZ çıktılarının eğitim sürecinde kullanılan eserleri yeniden üretmediğini veya onlara yakın biçimde benzemediğini, ayrıca eğitim sürecinin kitapların özgün kullanım amacından esaslı biçimde farklı olduğunu vurgulamıştır.⁷⁶ Buna karşılık, "*Kadrey v. Meta*"⁷⁷ kararında mahkemenin daha temkinli bir yaklaşım benimseyerek, telif koruması altındaki eserlerin Meta'nın Llama uygulaması gibi üretken YZ modellerinin eğitimi amacıyla kullanılmasının dönüştürücü niteliğini kabul etmekle birlikte, bu niteliğin tek başına adil kullanım sonucunu garanti etmediği vurgulanmıştır. Buna göre, bir kullanımın adil kullanım teşkil edip etmeyeceğinin tespitinde en belirleyici unsur, kullanımın eserin mevcut veya potansiyel pazarına etkisi olduğu ifade edilmiştir. Ancak somut olayda Mahkeme, Meta'nın Llama modelinin yalnızca önemsiz düzeyde kısa alıntılar üretebildiğini ve davacıların YZ eğitimi için kitapların lisanslanmasına ilişkin hukuken tanınabilir bir pazarın varlığını ortaya koyamadıklarına kanaat getirerek, Meta'nın kullanımının adil kullanım kapsamında kaldığına karar vermiştir.⁷⁸

Bu kararlar birlikte değerlendirildiğinde, ABD hukukunda YZ modellerinin eğitimi amacıyla eserlerin işlenmesinin, eserdeki özgün ifadenin kamuya sunulmasına yönelik bir kullanım olmadığı, aksine bu eserlerden istatistiksel soyutlamalar çıkarılması suretiyle bilgi üretimine hizmet eden yeni ve farklı bir kullanım olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, söz konusu faaliyetlerin telif hukukunun koruma amacını zedelediği ve kural olarak adil kullanım kapsamında hukuka uygun kabul edilmesi gerektiği yönünde güçlü bir eğilim bulunduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, ABD hukukunda TDM'nin büyük ölçüde telif hukuku dışında bırakılırken, telif korumasının esasen eserin pazarına doğrudan rakip olabilecek çıktılarla sınırlı tutulmakta olduğu anlaşılmaktadır.

B. Avrupa Birliği: Dijital Tek Pazar Direktifi ve TDM İstisnaları

AB düzeyinde TDM'ye ilişkin yeknesak bir hukuki çerçeve oluşturulmadan önce, bazı üye ülkelerin ulusal hukuklarında TDM'ye özgü istisna düzenlemelerinin mevcut olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Birleşik Krallık 2014 yılında TDM faaliyetlerini ticari olmayan araştırma amaçlarıyla sınırlı olmak üzere telif hakkı istisnası kapsamına alan ilk üye ülke olmuştur. Benzer şekilde Fransa da

⁷⁶ ibid.

⁷⁷ *Kadrey v. Meta Platforms, Inc.* [2025] N.D. Cal. 3:23-cv-03417.

⁷⁸ ibid.

2016 yılında, hem telif hakkı koruması altındaki eserleri hem de veri tabanlarını kapsayacak biçimde kendi TDM istisnasını yürürlüğe koymuştur. Müteakip dönemde Estonya ve Almanya gibi diğer üye ülkelerin de TDM'ye özgü istisna hükümlerini ulusal telif hukuku mevzuatlarına dâhil etmesi, AB çapında bütüncül düzenleme öncesi dönemde üye devletler arasında parçalı bir yapının oluştuğunu göstermektedir.⁷⁹ Nitekim AB, bu parçalı yapıyı gidererek hukuki belirsizliği azaltmak ve TDM faaliyetleri bakımından daha elverişli bir hukuki çerçeve sunduğu kabul edilen ABD gibi ülkelerle rekabet edebilmek amacıyla, CDSM Direktifinde TDM'ye ilişkin olarak çoğaltma hakkı bakımından iki ayrı istisna öngörülmüştür.⁸⁰ Bu istisnalar, Direktifin 3. ve 4. maddelerinde düzenlenmiş olup, üye ülkelerin söz konusu hükümleri ulusal mevzuatlarına aktarması zorunludur.

Direktif'in "*Bilimsel araştırma amaçlarıyla metin ve veri madenciliği*" başlığını taşıyan 3. maddesi, araştırma kuruluşları ile kültürel miras kurumlarının hukuka uygun erişimleri bulunan eserler ve diğer korunan materyaller üzerinde bilimsel araştırma amacıyla TDM faaliyetleri gerçekleştirebilmeleri için gereken çoğaltma ve çıkarma işlemlerinin, eser sahibinin çoğaltma hakkına istisna teşkil edeceğini düzenlenmektedir.⁸¹ Bu bağlamda istisnanın kişi bakımından kapsamı, yalnızca toplum yararına kültürel veya kamusal bir hizmeti kâr amacı gütmeksizin sunan kurum ve kuruluşlar ile sınırlandırılmıştır. İstisnada diğer bir sınırlandırma da konu ve amaç bakımından öngörülmüştür. Nitekim, istisna kapsamında gerçekleştirilecek TDM faaliyetlerinin münhasıran bilimsel araştırma amacına yönelmiş olması gerekmektedir. Bununla birlikte Direktif, üniversite-sanayi işbirlikleri gibi karma işbirliği modellerini de dikkate alarak, araştırma kuruluşları ve kültürel miras kurumlarının TDM faaliyetlerini yürütürken özel sektör ortaklarından yararlanabilmesi gerektiğini kabul etmekte ve bu suretle özel sektör aktörlerinin de 3. maddede öngörülen istisnadan dolayı biçimde faydalanabilmesine sınırlı bir imkân tanımıştır.⁸² Ancak bu imkânın, işbirliğine dayalı projenin amaç, kapsam ve süresiyle sınırlı olduğu ve projenin tamamlanmasını müteakip yahut proje dışı amaçlarla genişletilebilecek şekilde müstakil bir kullanım yetkisi doğurmadığı özellikle belirtilmelidir.⁸³ Son olarak, Direktif'in 3. maddesinde öngörülen istisnadan yararlanılabilmesi, TDM'ye konu edilecek eser veya diğer korunan materyale hukuka uygun erişimin bulunması şartına bağlanmıştır. Direktif, hukuka uygun erişimden ne anlaşılması gerektiğini de açıklayarak bu kavramın; çevrim içi ortamda serbestçe erişilebilir içeriklere erişimi, hak sahipleri ile araştırma kuruluşları veya kültürel miras kurumları arasında abonelik gibi sözleşmesel düzenlemeler uyarınca sağlanan erişimi ve diğer hukuka uygun yollarla tesis edilen

⁷⁹ Vrakas (n 2) 3.

⁸⁰ Ducato and Strowel (n 49) 325.

⁸¹ CDSM (n 9) Art. 3.

⁸² ibid Recital 11.

⁸³ Ducato and Strowel (n 49) 328.

erişimi kapsayacak şekilde anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte Direktif'in 3. maddesi, söz konusu istisna kapsamında gerçekleştirilen TDM faaliyetlerinde girdi olarak kullanılan eser veya materyallerin kopyalarının muhafaza edilmesine de olanak sağlamaktadır.⁸⁴ Düzenlemenin bu yönüyle TDM'nin bilimsel mantığını tamamlayan kritik bir hususu açıkça düzenlemesi bakımından dikkat çekicidir. Nitekim yapılan bilimsel çalışmanın tekrarlanabilmesi, gerektiğinde bağımsız denetime elverişli hâle getirilebilmesi ve elde edilen sonuçların doğrulanabilmesi ancak bu kopyaların muhafazasıyla mümkün olabilmektedir.

Direktif'in "*TDM için istisna ve sınırlandırma*" başlığını taşıyan 4. maddesi, üye ülkelerin hukuka uygun şekilde erişilebilen eserler ve diğer korunan materyallerin çoğaltılması ve çıkarılması fiilleri bakımından eser sahibinin çoğaltma hakkına ilişkin bir istisna veya sınırlama düzenleyeceklerini hüküm altına alarak TDM faaliyetleri için öngörülen ikinci istisnayı düzenlemektedir.⁸⁵ Anılan hüküm incelendiğinde, Direktifin 4. maddesi ile öngörülen istisnanın gerek anılan istisnadan yararlanabilecekler bakımından gerek TDM faaliyetlerinin konusu ve amacı bakımından, 3. madde ile getirilen istisnaya kıyasla belirgin biçimde daha geniş bir kapsam öngördüğü görülmektedir. Zira bu hükümde, istisnadan yararlanabilmek için herhangi bir sınırlandırma öngörülmemiş olup, ilke olarak herkes tarafından gerçekleştirilecek, yalnızca bilimsel araştırma amaçları ile sınırlı kalmaksızın, kâr amacı gütsün veya gütmesin her türlü TDM faaliyetinin bu hükmün uygulama alanına dahil olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan Direktif'te düzenlenen bu iki istisnanın ayrıştığı başka hususlar da bulunmaktadır. İlk olarak, 4. madde kapsamında yürütülen TDM faaliyetlerinde girdi olarak kullanılan eser veya materyallere ilişkin kopyaların yalnızca TDM amaçları bakımından gerekli olduğu sürece muhafaza edilmesine izin verilmektedir.⁸⁶ İkinci olarak ise bu istisnanın uygulanması, söz konusu eser ve materyallerin TDM amacıyla kullanımının hak sahipleri tarafından uygun bir yöntemle açıkça saklı tutulmamış ("*opt-out*") olmasına bağlanmıştır.⁸⁷ Dolayısıyla 4. Madde düzenlemesinin, eser sahiplerine istisnanın uygulama alanını belirli ölçüde daraltabilme imkânı tanıdığı görülmektedir.

AB hukukunda, YZ modellerinin eğitimi sürecinde telif haklarına ilişkin uyumsuzlukların çözümünde uygulanacak temel çerçevenin de genel olarak CDSM Direktifi'nin 3. ve 4. maddelerinde düzenlenen TDM istisnaları olacağı anlaşılmaktadır.⁸⁸ Nitekim yakın zamanda kabul edilen ve AB'nin YZ alanındaki temel

⁸⁴ CDSM (n 9) Art. 3(2).

⁸⁵ ibid Art. 4

⁸⁶ ibid Art. 4(2).

⁸⁷ ibid Art. 4(3).

⁸⁸ Séverine Dusollier and others, 'Copyright and Generative AI: Opinion' (2025) 16 JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law 10; 'AI and Copyright: The Training of General-purpose AI' (*Ephthinktank*, 28 April 2025) <<https://epthinktank.eu/2025/04/28/>

ytay düzenlemesi olan YZ Regülasyon'u⁸⁹ (“*AI Act*”), telif koruması altındaki içeriklerin kullanımının kural olarak hak sahibinin iznine tabi olduğu ve aksine bir kullanımın ancak ilgili istisna ve sınırlamalar uygulanabildiği ölçüde mümkün olabileceği kabulünden hareket etmektedir.⁹⁰ Bununla birlikte, Regülasyon'un 53. maddesi telif hakları bakımından özel bir yükümlülük öngörerek, YZ geliştiricilerinin AB düzeyinde telif ve bağlantılı haklar hukukuna uyumlu bir politika tesis etmelerini ve özellikle CDSM Direktifi'nin 4. maddesi uyarınca eser sahiplerinin hakların saklı tutulması yoluyla ortaya konulan iradeyi, güncel teknolojiler de dâhil uygun yöntemlerle tespit ederek buna riayet etmelerini zorunlu kılmaktadır.⁹¹ Dolayısıyla, YZ Regülasyonu'nun 53(1)-c hükmü, CDSM Direktifi'nin 4. madde istisnasının, YZ eğitimi sürecinde referans noktası olarak benimsendiğine işaret etmektedir. Diğer taraftan, CDSM Direktifi'nin 2/2. maddesinde TDM'nin; “*örüntüler, eğilimler ve korelasyonlar dâhil bilgi üretmek amacıyla dijital formdaki metin ve veriyi analiz etmeye yönelik her türlü otomatik analitik teknik*”⁹² şeklinde oldukça geniş tanımlanmış olması, TDM istisnalarına ilişkin hükümlerin YZ eğitimi süreçlerini de uygulacak esas düzenlemeler olduğu yaklaşımını sistematik olarak desteklemektedir.⁹³

CDSM Direktifi'nde öngörülen TDM istisnaları, TDM faaliyetlerinin hukuka uygunluğu bakımından AB genelinde üye ülkeler arasında asgari bir uyum sağlayarak rekabeti destekleyebileceği düşüncesiyle belirli ölçüde olumlu karşılanmış olmakla birlikte,⁹⁴ öğretide bu istisnaların kapsamı ve fiili uygulanabilirliği yönünden ciddi eleştiriler de dile getirilmektedir. Nitekim, 3. maddede düzenlenen istisnanın yalnızca araştırma kuruluşları ve kültürel miras kurumlarıyla sınırlı tutulması nedeniyle gereğinden dar olduğu, 4. maddede öngörülen istisnanın ise hak sahiplerinin haklarını saklı tutma yoluyla pratikte önemli ölçüde etkisizleştirilebileceği ileri sürülmektedir.⁹⁵ Diğer taraftan söz konusu TDM istisnalarının yalnızca çoğaltma hakkına ilişkin olası ihlalleri kapsamakta olup, umuma iletim hakkı bakımından bir koruma sağlamamaktadır. Bu nedenle, TDM faaliyeti sonu-

ai-and-copyright-the-training-of-general%e2%80%91purpose-ai/> son erişim 10 Ocak 2026; Margoni (n 53) 17.

⁸⁹ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) (Text with EEA relevance) 2024.

⁹⁰ ibid Recital 105.

⁹¹ ibid Art. 53(1)-c.

⁹² CDSM (n 9) Art. 2(2).

⁹³ Margoni and Kretschmer (n 15) 686.

⁹⁴ Maria Bottis and others, ‘Text and Data Mining in Directive 2019/790/EU Enhancing Web-Harvesting and Web-Archiving in Libraries and Archives’ (2019) 9 Open Journal of Philosophy 369, 376.

⁹⁵ Ducato and Strowel (n 49) 332.

cunda ortaya konulan çıktılarının eserin korunan bir kısmını içermesi durumunda, bunların kamusal dolaşıma sokulması umuma iletim hakkının ihlal riskini günde- me getirecektir.⁹⁶ Ayrıca her iki istisnada da aranan hukuka uygun erişim şartının, TDM maliyetinin lisans bedellerine yansıtılmasına yol açarak veri tabanları için geniş ölçekli lisans teminini fiilen güçleştirebileceği belirtilmektedir.⁹⁷ Bu maliyet baskısının, YZ geliştiricilerini daha eski, doğruluğu düşük veya önyargı içeren veri setlerine yönelmesi ya da önceden eğitilmiş düşük kaliteli YZ modelleri tercih etmesi neticesinde kalitesiz ve isabetli olmayan sonuçlar veren YZ sistem- lerinin ortaya çıkmasına sebep olabileceği değerlendirilmektedir.⁹⁸ Öte yandan, hak sahiplerinin haklarını saklı tutmaları halinde, bu durumun TDM’yi gereksiz ölçüde zorlaştırabileceği veya fiilen imkânsız kılacak düzeye varabileceği ifade edilmektedir.⁹⁹ Sonuç olarak, AB hukukundaki TDM istisnalarının görece dar kapsamının, AB’yi bu düzenlemelerle ulaşılmak istenen amaçtan uzaklaştırarak dijital çağda rekabet gücünün azalmasına ve üretken YZ uygulamalarının geli- şimini dolaylı biçimde yavaşlatarak, daha esnek düzenleyici çerçevelere sahip ABD gibi ülkeler karşısında dezavantajlı bir konuma düşmesine yol açabileceği değerlendirilmektedir.¹⁰⁰

Anılan TDM istisnalarına ilişkin düzenlemeler ve bu düzenlemelere ilişkin eleştiriler birlikte değerlendirildiğinde, AB hukukunun TDM faaliyetlerini esasen bir telif hakkı sorunu olarak konumlandığı ve bu nedenle lisans sözleşmesi kapsamında yürütülmeyen veya mevcut istisna ve sınırlamalar kapsamında kal- mayan TDM ya da YZ eğitimi süreçlerinin, telif hakkı ihlali bakımından potan- siyel sorumluluk doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Nitekim, TDM faaliyeti neticesinde ortaya çıkan nihai çıktının telif hukukunun koruma alanı dışında kalan salt olgulardan veya verilerden ibaret olmasının dahi, tek başına sorum- luluğu ortadan kaldıran bir unsur olarak kabul edilmeyeceği söylenebilir. Başka bir ifadeyle, AB hukukunda değerlendirmenin, elde edilen çıktının niteliğinden bağımsız olarak, faaliyetin kendisinin hukuka uygun bir erişim zemini üzerinde yürütülüp yürütülmediği temelinde yapılacağı anlaşılmaktadır.

Bu yaklaşımın sınırlarının somutlaştırılması bakımından, konuya ilişkin ABAD önünde bulunan ilk uyuşmazlık olan “*Like Company v. Google Ireland*”¹⁰¹ davası

⁹⁶ Margoni and Kretschmer (n 15) 695.

⁹⁷ Jonathan Griffiths, Tatiana Synodinou and Raquel Xalabarder, ‘Comment of the European Copyright Society Addressing Selected Aspects of the Implementation of Articles 3 to 7 of Directive (EU) 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market’ (2023) 72 GRUR Int 22, 12.

⁹⁸ Margoni and Kretschmer (n 15) 687.

⁹⁹ Reto Hilty and Heiko Richter, ‘Position Statement of the Max Planck Institute for Innovation and Competition on the Proposed Modernisation of European Copyright Rules Part B Exceptions and Limitations (Art. 3 Text and Data Mining)’ (2017) 17 Max Planck Institute for Innovation & Competition Research Paper No 9.

¹⁰⁰ Rosati (n 20) 217.

¹⁰¹ ‘Request for a Preliminary Ruling from the Budapest Környéki Törvényszék (Hungary) Lodged on

oldukça önemlidir. Macar bir haber yayınevi olan Like Company, Google'ın üreten YZ uygulaması Gemini'nin kendi haberlerinden birine ilişkin ayrıntılı bir özet üretmesi üzerine Google Ireland'a karşı dava açmış olup, kullanıcı istemi üzerine oluşturulan bu çıktının, telif hukuku kapsamında korunan içeriğin esaslı kısımlarını yeniden ürettiğini ileri sürerek telif hakkı ihlali iddiasında bulunmuştur. Bu çerçevede Budapeşte mahkemesi, uyuşmazlığı ABAD'a ön karar talebiyle taşıyarak, söz konusu YZ çıktılarının çoğaltma veya umuma iletim niteliği taşıyıp taşımadığının, genel olarak telif koruması altındaki eserlerin YZ eğitimi sürecinde kullanılmasının çoğaltma fiili sayılıp sayılmayacağını ve bu faaliyetin CDSM Direktifi'nin 4. maddesinde düzenlenen TDM istisnası kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin açıklığa kavuşturulmasını istemiştir.¹⁰² Henüz ABAD tarafından bir karar verilmemişse de ileride YZ geliştiricileri ve hak sahipleri bakımından önemli sonuçlar doğuracağı açıktır.¹⁰³ Zira, mahkemenin hem YZ eğitim aşamasının hem de YZ çıktılarının telif hukukunun uygulama alanına girdiği ve bu faaliyetin ilgili TDM istisnası kapsamında meşrulaştırılması gerektiği sonucuna varması halinde, geliştiricilerin korunan içerikleri YZ eğitiminde kullanmadan önce lisans temin etmeleri gerekecektir. Bu durum ise eser sahiplerinin haklarını güçlendirecekken diğer taraftan YZ geliştiricileri üzerindeki hukuki sorumluluğun ve mali yükün artmasına sebep olabilecektir. Buna karşılık mahkeme, YZ eğitimi ve çıktılarının üretim sürecini ifadesel olmayan, istatistiksel veya dönüştürücü kullanım olarak kabul ederek bunların çoğaltma veya umuma iletim olarak nitelendirilemeyeceğine hükmetmesi durumunda, geliştiriciler kamuya açık veri kaynaklarına dayanarak YZ eğitim süreçlerini, her bir kullanım için bireysel lisans alınmasını gerektirmez sürdürmeye devam edebilecek olup, bu durum AB'deki YZ geliştirme faaliyetlerini teşvik edebilecektir.

C. Japonya: Eserden Zevk Alma Amacı ve Esnek İstisna Modeli

TDM'nin önemini erken dönemde fark eden Japonya, 2009 yılında TDM araştırmalarını mümkün kılmak amacıyla telif hukukunda özel bir istisna kabul eden dünyadaki ilk ülke olmuştur. Bununla birlikte, YZ sektörü temsilcilerinin söz konusu düzenlemenin TDM ve YZ çalışmalarının ihtiyaçlarını tam olarak karşılamadığı yönündeki artan eleştirilerine yanıt olarak, 2018'de telif kanununda önemli bir değişikliğe gidilmiş ve Japon Telif Hakkı Kanunu'nun¹⁰⁴ 30-4

3 April 2025 – Like Company v Google Ireland Limited (Case C-250/25, Like Company) <<https://curia.europa.eu/juris/document/document>>

¹⁰² Eleonora Rosati, 'CJEU Receives First Referral on Chatbots and Copyright' (*The IPKat*) <<https://ipkitten.blogspot.com/2025/05/cjeu-receives-first-referral-on.html>> son erişim 11 Ocak 2026.

¹⁰³ Jörg Hoffmann, 'Technological Determination of AI-Relevant Press and Copyright Law and Generative Content's Relevance for EU Competition Law -The Referral in Case C-250/25, Like Company v. Google Ireland Ltd.' (2025) 25 Max Planck Institute for Innovation & Competition Research Paper 21.

¹⁰⁴ The 1970 Japanese Copyright Act 1970 (JCA).

maddesinde daha esnek bir istisna ihdas etmiştir. “Eserde ifade edilen fikir veya duygulardan zevk almaya yönelik olmayan kullanımlar” başlıklı anılan madde, bir eserin (i) ses, görüntü kaydı veya eserden yararlanmaya ilişkin teknolojilerin geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik deneylerde kullanım, (ii) veri analizi amaçlı kullanım ve (iii) önceki iki kullanım dışında kalmakla birlikte, bilgisayar veri işleme süreçlerinde kullanım veya insan duyuları yoluyla eserdeki ifadeyi algılamayı içermeyen diğer kullanım hâllerin de dahil olmak üzere, söz konusu kullanımın eserde ifade edilen fikir veya duygulardan zevk alma (“*enjoyment*”) ya da başkasının zevk almasını sağlama amacı taşımaması kaydıyla, gerekli ölçüde ve gerekli görülen her türlü yolla eserden yararlanılmasını mümkün kılmaktadır.¹⁰⁵

Bu yönüyle, Japonya’daki TDM’ye ilişkin istisnanın kapsamının oldukça geniş tutulduğu ve AB’deki TDM istisnaları rejiminden önemli ölçüde ayrıştığı görülmektedir. Zira Japon düzenlemesi, AB örneğinde olduğu gibi TDM faaliyetleri için konu, amaç veya yararlanıcı kategorileri bakımından daraltıcı bir çerçeve koymamaktadır. Bunun yanı sıra, hak sahiplerinin TDM bakımından haklarını açıkça saklı tutmuş olması hâlinde dahi, istisnanın uygulama alanı bulacağı anlaşılmaktadır. Dahası, istisna kapsamının eser sahibinin yalnızca çoğaltma hakkıyla sınırlı kalmayıp, TDM faaliyetleri kapsamında yayma ve umuma iletim gibi diğer mali haklara temas eden fiilleri de belirli ölçüde meşrulaştırdığı görülmektedir. Son olarak, Japon TDM istisnasında hukuka uygun erişim şartının düzenlenmediği görülmekle, kaynağa erişimin hukuka uygun olup olmamasının, istisnanın uygulanabilirliği açısından AB TDM rejimindeki kadar belirleyici bir rol oynamayacağı sonucuna varılmaktadır.

Örneğin bu çerçevede, Japon TDM istisnasının geniş kapsamı nedeniyle, ticari amaçlarla tüketici eğilimleri öngörmek için çok sayıda sosyal medya içeriğinin kopyalanarak TDM’ye tâbi tutulmasının mümkün olduğu ileri sürülebilir. Benzer biçimde, belirli bir üslupta yeni içerikler üretebilen bir üretken YZ modelinin eğitimi amacıyla bir yazarın eserlerinin tamamının makine öğrenimi için kopyalanarak kullanılmasının da bu istisnana kapsamında kalacağı savunulmaktadır.¹⁰⁶ Daha da ileri bir yorumla, istisnanın hukuka uygun erişim şartına bağlanmamış olması karşısında, Sci-Hub gibi hukuka aykırı veri tabanlarından temin edilen içeriklerin dahi, ticari amaçla gerçekleştirilsin veya gerçekleştirilmesin, TDM girdisi olarak kullanılmasının anılan istisna kapsamında kalacağı iddia edilebilecektir.

Sonuç olarak, kıta Avrupası hukuku geleneği içinde yer alan Japon hukukunda esnek bir yaklaşım benimsenerek, Japon Telif Hakkı Kanunu’nun 30-4 maddesi ile getirilen istisna, eserden zevk alma amacı gütmeyen kullanımları serbest bırakmaktadır. Bu yönüyle madde metninde kullanılan zevk alma kavramı ile, esasen bu çalışmada da ele alınan ifadesel ve ifadesel olmayan kullanım ayrımı-

¹⁰⁵ ibid Art. 30–4.

¹⁰⁶ Ueno (n 50) 149.

nın normatif düzleme taşındığı görülmektedir. Bu genel kuralı somutlaştırmak üzere anılan maddede üç tipik örnek sayılmakta olup, bu sistematik içinde TDM faaliyetleri, eserden zevk alma amacına yönelmediği sürece, kullanılan yöntemden ve faaliyetin ticari niteliğinden bağımsız olarak istisna kapsamında kalacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle, telif hakkı koruması altındaki eserlerin YZ eğitimi süreçlerinde de girdi verisi olarak kullanılması ve istatistiksel yöntemlerle işlenmesi, kural olarak Japon telif hukuku kapsamında meşru bir kullanım olarak değerlendirilecektir.¹⁰⁷

IV. TÜRK HUKUKUNDA MEVCUT DURUM VE YASAL DÜZENLEME GİRİŞİMLERİ

Türkiye bakımından telif hakları ve bağlantılı haklara ilişkin normatif çerçeve, uluslararası yükümlülükler ve anayasal ilkeler üzerinden şekillenmektedir. Nitekim Türkiye; telif hukuku alanında Bern Sözleşmesi'ne, bağlantılı haklar alanında Roma Sözleşmesi'ne, dijital ortamda telif haklarına yönelik WIPO Telif Hakları Anlaşması'na (WCT), WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi'ne (WPPT) ve TRIPS Anlaşması'na taraf olarak, uluslararası düzeyde belirlenen koruma standartlarını iç hukukuna aktarmaktadır. İç hukukta ise telif haklarına ilişkin temel düzenlemeler 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda¹⁰⁸ (FSEK) yer almakta olup, kanun bir yandan eser sahibinin mali ve manevi menfaatlerini güvence altına alırken, diğer yandan mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla kanunla sınırlandırılabilceği ve mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağına ilişkin anayasal çerçevede, eser sahibinin haklarına getirilen sınırlamaları düzenlemektedir.¹⁰⁹ Bu sistematik içerisinde kanun koyucu, Türkiye'nin de dâhil olduğu kıta Avrupası hukuk geleneğine uygun olarak, ABD hukukundaki adil kullanım doktrini gibi soyut ve açık uçlu bir standart yerine, AB yaklaşımında da benimsenen sınırlı sayı tekniğini tercih etmiş olup, telif haklarına ilişkin sınırlamaları önceden belirlenmiş ve şartlara bağlanmış kurallardan oluşan kapalı bir liste halinde düzenlemiştir.

Bu bağlamda, telif hakkı koruması altındaki eserlerin TDM ve YZ eğitimi kapsamında kullanılması, ancak ilgili kullanımın FSEK'te öngörülen sınırlamalar kapsamında kalması hâlinde hukuka uygun olarak kabul edilebilecektir. Zira temel kural eser sahibinin haklarının korunması olup, eser sahibinin rızası bulunmaksızın gerçekleştirilen kullanımlar ilke olarak telif hakkı ihlali teşkil eder. Buna karşılık kanun koyucu, belirli koşullar altında, kullanımdaki menfaatin hak sahibinin menfaatine nazaran üstün tutulması gerektiğini kabul ederek, söz konusu kullanımları telif korumasının dışında bırakmaktadır. Bununla birlikte,

¹⁰⁷ Pamela Samuelson, 'Text and Data Mining of In-Copyright Works: Is It Legal?' (2021) 64 Commun ACM 20, 22.

¹⁰⁸ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), 13 Aralık 1951.

¹⁰⁹ İlhami Güneş, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2021) 211.

FSEK’te TDM’ye özgü açık bir sınırlamaya yer verilmemiştir. Diğer taraftan Türkiye’nin, veriye dayalı inovasyon bakımından güçlü bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2021–2025) belgesi ile insan kaynağının ve altyapının geliştirilmesi, araştırma-girişimcilik ekosisteminin güçlendirilmesi ve özellikle kaliteli veriye erişim gibi öncelikleri stratejik hedefler benimseyerek YZ alanında gelişmiş bir ekosistem kurulmasının amaçlanmıştır.¹¹⁰ Ayrıca OECD’nin Dijital Devlet Endeksi’nde YZ ekosistemine entegrasyon boyutunda Türkiye’nin üst performans gösteren ülkeler arasında sayılarak, veri temelli kamu kapasitesinin ve dijital hizmet üretim kabiliyetinin görece güçlü olduğuna işaret edilmektedir.¹¹¹ Stanford Üniversitesi tarafından yakın bir tarihte yayımlanan 2025 Yapay Zeka Endeksi raporunda da Türkiye’deki hızla büyüyen yenilik ekosistemine dikkat çekilmektedir.¹¹² Bu tablo, TDM’nin bilimsel araştırma ve YZ eğitimindeki kritik rolü dikkate alındığında, Türkiye’nin sahip olduğu potansiyelin inovasyona dönüşebilmesi için hukuki öngörülebilirliğin sağlanması amacıyla telif hukuku rejiminde TDM’ye özgü bir sınırlamaya ihtiyaç bulunduğunu göstermektedir.

Bu kapsamda, Aralık 2025’te TBMM’ye sunulan “*Dijital Telif Hakları Kanun Teklifi*” (Kanun Teklifi),¹¹³ Türkiye’nin bu alandaki normatif ihtiyacına yanıt üretme amacı taşıyan önemli bir girişim olarak dikkat çekmektedir. Teklif, FSEK sistematiğiyle uyumlu biçimde, hak sahibinin izni olmaksızın dijital mecralarda çoğaltma, yayma, umuma iletim veya işleme fiillerinin kural olarak telif hakkı ihlaline yol açacağını esas alarak, dijital teknolojilerin hızla gelişmesiyle ortaya çıkan yeni kullanım biçimlerinin doğurduğu sorunlara çözüm getirmeyi hedefleyen çeşitli düzenlemeler öngörmektedir. Bununla birlikte, bu düzenlemelerin genel ekseriyetle başta CDSM Direktif’i olmak üzere ağırlıklı olarak AB telif müktesebatından esinlendiği, yer yer ise farklı hukuk sistemlerindeki kurumların doğrudan alındığı anlaşılmaktadır. Nitekim, Teklif’te yer alan ve çalışmamız bakımından kritik olan husus ise, Teklif’in CDSM Direktifi’ne paralel olarak TDM’ye özgü bir sınırlama öngörmeyerek, tartışmaya açık bir şekilde ABD telif hukukunda kabul edilen adil kullanım kavramına yer vermesidir.

Kanun Teklif’in 2. maddesinde adil kullanım, eserin kullanım amacına, niteliğine, kullanılan kısmın miktarına ve telif hakkı sahibinin potansiyel pazarını veya

¹¹⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı, ‘Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2021–2025)’ <https://wp.oecd.ai/app/uploads/2021/12/Turkey_National_Artificial_Intelligence_Strategy_2021-2025.pdf> son erişim 16 Ocak 2026.

¹¹¹ OECD, ‘2023 OECD Digital Government Index: Results and Key Findings’ [2024] OECD Public Governance Policy Papers <https://www.oecd.org/en/publications/2023-oecd-digital-government-index_1a89ed5e-en.html> son erişim 16 Ocak 2026.

¹¹² Stanford HAI, ‘The 2025 AI Index Report’ <<https://hai.stanford.edu/ai-index/2025-ai-index-report>> son erişim 16 Ocak 2026.

¹¹³ ‘Dijital Telif Hakları Kanun teklifi’ <<https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y4/T2/WebOnergeMetni/1dc553c6-3bdd-4c92-b61b-7c427371629c.pdf>> son erişim 16 Ocak 2026.

eserinin değerini etkileme derecesine göre telif hakkı ihlali sayılmayan belirli kullanım halleri olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁴ Bu tanımın, ABD Telif Kanunu'nun 107. maddesinde yer alan dört ölçütlü genel test mekanizmasının doğrudan benimsediği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, Tekilf'in "Adil Kullanım ve İstisnalar" başlıklı 6. Maddesi; (i) eğitim ve bilimsel araştırma, (ii) eleştiri, yorum ve parodi, (iii) haber bildirim, (iv) arşivleme ve koruma ve (v) engellilerin erişimi şeklinde adil kullanım hallerini kapalı liste olarak sayarak kıta Avrupası hukuk geleneğine uygun bir teknik izlediği ve iki farklı hukuk geleneğini aynı kavramsal çatı altında birleştirmeye çalıştığı görülmektedir.¹¹⁵ Nitekim, ABD hukukunda kabul edilen adil kullanım bir kuraldan ziyade, yargı içtihatları ile gelişen ve açık uçlu bir standart niteliğinde iken, Türk hukukunun da dahil olduğu kıta Avrupası hukuk sistemi ailesi üyesi olan AB hukukunda telif haklarına ilişkin istisna ve sınırlamalar sınırlı sayıda kurallardan oluşmaktadır. Dolayısıyla Tekilf'in anılan maddesindeki bu ikili yapı hem hukuki öngörülebilirliği hem de uygulanacak yorum yöntemini belirsizleştirerek, TDM ve güncel kullanım alanı olan YZ eğitimi faaliyetlerinde bahsedilen adil kullanım düzenlemesinin ne ölçüde bir savunma oluşturabileceği hususunda tereddüt yaratmaktadır.

Bunun yanında, her ne kadar açık kaynak araştırması neticesinde akıbeti-ne ilişkin resmi bir bilgiye ulaşılamamışsa da 03.05.2018 tarihinde TBMM'ye sevk edilen "FSEK'te Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı"nın (Kanun Tasarısı),¹¹⁶ anılmaya değer diğer bir girişim olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim, Kanun Tasarısı, TDM'ye özgü bir sınırlama öngörmese de belirli teknolojik kullanımları mümkün kılmak ve eser sahibine çoğaltma hakkıyla tanınan geniş koruma alanını dijital ihtiyaçlar karşısında yeniden dengeleme yönünde önemli bir adım niteliği taşımaktaydı. Bu bağlamda, Tasarısı FSEK'in 38. maddesinden sonra gelmek üzere 38/A "Geçici çoğaltma" başlıklı bir düzenleme ihdas ederek, teknolojik bir işlem sürecinin ayrılmaz ve esaslı parçası olup tek amacı bir eserin hukuka uygun olarak kullanımını veya bir ağ içerisinde üçüncü kişilere iletimini sağlamak olan ve bağımsız bir ekonomik değer taşımayan geçici veya arazi nitelikteki çoğaltmaların serbest olacağını kabul etmekteydi.¹¹⁷ Bu hükmün lafzı ve sistematığı değerlendirildiğinde AB Bilgi Toplumu Direktif'inin¹¹⁸ ("Copyright

¹¹⁴ ibid Madde 2.

¹¹⁵ ibid Madde 6.

¹¹⁶ Tasarısı metni için <<https://gesam.org.tr/fikir-ve-sanat-eserleri-kanunu/>> son erişim 17 Ocak 2026.

¹¹⁷ ibid Madde 13 "...2. Geçici çoğaltma:

MADDE 38/A- Teknolojik bir işlem sürecinin ayrılmaz ve esaslı parçası olup tek amacı bir eserin hukuka uygun olarak kullanımını veya bir ağ içerisinde üçüncü kişilere iletimini sağlamak olan ve bağımsız bir ekonomik değer taşımayan geçici veya arazi nitelikteki çoğaltmalar serbesttir."

¹¹⁸ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society 2001.

and Information Society Directive” – “InfoSoc”) 5(1) maddesi düzenlemesinin doğrudan iktibas edilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Bu itibarla, Tasarı’yla getirilmek istenen sınırlamanın günümüz TDM faaliyetleri bakımından potansiyel rolünün anlaşılması için AB Adalet Divanı’nın (ABAD) konuya ilişkin çokça atıf yapılan “*Infopaq*” kararları¹¹⁹ yol gösterici olacaktır.¹²⁰ İlgili uyumsuzlukta bir medya takip hizmetinin gazete yazılarından anahtar kelimeleri derlemesi, çıkarması, indekslemesi ve yazdırmasının eser sahiplerinin telif hakkını ihlal edip etmediğini incelemiştir. Bu kapsamda, ABAD veri yakalama sürecini; (i) gazete yayınlarının tespit edilerek elektronik bir veritabanına kaydedilmesi, (ii) yayınların belirli kısımlarının seçilerek taranması ve her sayfa için bir TIFF uzantılı bir dosya oluşturularak optik karakter tanıma sunucusuna aktarılması, (iii) sunucunun TIFF dosyasını işleyip her harfin görüntüsünü bilgisayar tarafından tanınabilir karakter koduna dönüştürerek bir metin dosyası olarak kaydetmesi ve ardından TIFF dosyasının silinmesi, (iv) metin dosyasında kullanıcı tarafından belirlenen arama kelimesinin bulunarak olası eşleşmelerin tespiti ve arama kelimesinden önceki ve sonraki beşer kelimenin alınarak toplam 11 kelimelik bir alıntı oluşturulması ve ardından metin dosyasının silinmesi ve son olarak (v) eşleşen sayfaları ve bu sayfalardan çıkarılan alıntılarını içeren bir raporun yazdırılması şeklinde beş aşamada tasnif etmiştir. Nihai olarak ABAD, yukarıda belirtilen ilk dört aşamada gerçekleştirilen çoğaltmaların InfoSoc Direktifi’nin 5(1) maddesindeki istisnanın kapsamında değerlendirilebileceği, beşinci aşama gerçekleştirilen yazdırmanın ise kalıcı bir çoğaltma teşkil etmesi sebebiyle istisna kapsamında sayılamayacağı yönünde karar vermiştir.¹²¹

Infopaq kararına konu edilen süreç ile TDM sürecinin teknik aşamaları birlikte değerlendirildiğinde, iki süreç arasında işlevsel bir benzerlik bulunduğu görülmektedir. Bu yönüyle ABAD’ın kararının modern TDM ve YZ eğitimi süreçleri bakımından bir perspektif sunduğu söylenebilir.¹²² Nitekim çalışmada da açıklandığı üzere, TDM kapsamında gerçekleşen çoğaltmalar eserin ifadesel anlatımını içermeyen ve istatistiksel örüntülerin çıkarılması gibi amaçlarla oluşturulan geçici nitelikte kopyalardır. Bu nedenle, TDM sürecinde gerçekleşen çoğaltmaların Tasarı ile getirilmek istenen geçici çoğaltmaya ilişkin sınırlama kapsamında kalacağı ileri sürülebilirdi. Bununla birlikte, bu yaklaşımın TDM bakımından güvenli bir hukuki çerçeve sunduğunu söylemek güçtür. Zira Kanun Tasarısı’ndaki sınırlama yalnızca geçici çoğaltmaları kapsamakta olup, TDM sonucunda elde edilecek çıktının niteliğine bağlı olarak eser sahibinin çoğaltma hakkı yönünden ihlal riski taşıyabileceği göz ardı edilemez. Ayrıca TDM neticesinde elde edilen

¹¹⁹ Case C-5/08 Infopaq I ECLI:EU:C:2009:465 ve Case C-302/10 Infopaq II ECLI:EU:C:2012:16.

¹²⁰ Margoni and Kretschmer (n 15) 692.

¹²¹ Infopaq I (n 127).

¹²² Margoni and Kretschmer (n 15) 692.

çığının kamusal dolaşıma sokulması halinde, söz konusu sınırlama umuma iletim hakkı bakımından bir koruma sağlamadığından, kullanımın ayrıca ihlal sonucu doğurma ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle, Tasarı'nın genel gerekçesinde de belirtildiği üzere eser sahibinin korunması ile dijital alanda yaşanan gelişmeler de dikkate alınarak bilgiye ve eserin erişim arasındaki dengenin sağlanması amacıyla, söz konusu sınırlamanın geçici çoğaltmalarla sınırlı kalması sebebiyle TDM faaliyetleri açısından ihtiyacı karşılar bir çerçeve sunabileceği söylenemez.

SONUÇ VE ÖNERİ: TÜRK HUKUKU İÇİN METİN VE VERİ MADENCİLİĞİNE ÖZGÜ BİR İSTİSNA DÜZENLEMESİ

Günümüzde bir verinin ihtiva ettiği asıl değer, verinin tek başına varlığından ziyade, diğer verilerle kurduğu örüntü ve ilişkiler üzerinden üretilebilen çıkarımlarda, başka bir ifadeyle büyük verinin analiziyle ortaya çıkan yeni bilgi ve öngörülerde somutlaşmaktadır. Bu çalışmada ayrıntılı biçimde ortaya konulduğu üzere, söz konusu değerini açığa çıkarılmasını sağlayan temel tekniklerden biri olan TDM, farklı alanlarda farklı amaçlara hizmet edebilmesi nedeniyle giderek artan bir öneme sahiptir. Ne var ki TDM'nin gerek uluslararası hukukta gerek ulusal mevzuatlarda nasıl konumlandırılacağına ilişkin belirsizlik, araştırmacılar ve yenilikçi aktörler bakımından öngörülebilirliği azaltmakta ve TDM tekniklerinin gelişimini fiilen yavaşlatabilecek bir etki doğurmaktadır.

Bu belirsizliğin merkezinde, telif hakkı ile korunan eserlerin TDM süreçlerinde girdi verisi olarak kullanılmasının ve bu süreç sonucunda elde edilen değerinin hukuki niteliğinin ne olacağı sorusu yer almaktadır. Telif hukukunun kurucu ayrımı, korumanın fikirlerin kendisine değil, fikirlerin özgün ifade biçimine yöneldiğini, salt düşünce, olgu, veri ve ham bilgi unsurlarının ise telif hakkı koruması dışında kaldığını kabul etmektedir. Bu çerçevede TDM faaliyetlerinin amacı, kural olarak eserlerin ifade düzeyindeki içeriğini tüketmek değil, telif koruması dışında kalan olgulara, yapılar, ilişkilere ve örüntülere istatistiksel yöntemlerle erişmek ve bunları analiz etmektir. Dolayısıyla TDM'nin, tipik görünümü itibarıyla bir telif hakkı ihlali olarak değil, telif hukukunun koruma alanı dışında kalan bir kullanım türü olarak değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bununla birlikte, üretken YZ uygulamalarının insan yaratıcılığı üzerinde ikame edici etki doğurabileceği yönündeki tartışmalar, TDM'nin telif hukuku bağlamında ele alınması gerektiği yönündeki yaklaşımları güçlendirmiştir. Nitekim pek çok ülkede, YZ sistemlerinin geliştirilmesinde temel bir teknik olan TDM faaliyetlerinde hangi içerikleri, hangi koşullarda ve ne ölçüde kullanılabileceğine ilişkin düzenleme çabalarının arttığı görülmektedir. Bu gelişme, telif hukukunun günümüzde artık yalnızca sanat, edebiyat ve bilim alanlarında insan zihninin özgün ifadelerini koruyan dar bir kurallar bütünü olarak anlaşılmasının yeterli olmadığını ve telif hukukunun giderek daha belirgin biçimde teknoloji politikası ve yenilikçilik hedefleriyle kesişen bir işlev üstlendiğini göstermektedir. Ne var ki

TDM faaliyetlerinde hangi içeriklerin hangi şartlarla kullanılabileceğini daraltan telif hukuku kuralları, bazı durumlarda ifadenin korunması amacını aşan bir düzenleyici etki de doğurabilmekte, bu itibarla YZ endüstrisinin gelişimini ve daha geniş ölçekte ekonomik ve teknolojik ilerlemeyi olumsuz etkileyebilmektedir.

Ülkeler arasındaki yaklaşım farklılıkları, telif hukuku ile teknolojik inovasyon arasındaki gerilimi açık bir biçimde gözler önüne sermektedir. ABD hukuk düzeninde TDM ile bağlantılı meseleler, ucu açık ve esnek bir standart niteliğindeki adil kullanım doktrini çerçevesinde yargı içtihatlarıyla şekillenmiş olup, belirli koşullar altında TDM faaliyetlerinin meşruiyetine geniş bir alan açılmıştır. Buna karşın AB ve Japonya, daha normatif bir yöntemi benimseyerek TDM'ye özgü somut yasal düzenleme modelleri ve istisnalar geliştirme yoluna gitmiştir. Türkiye telif hukuku mevzuatında ise TDM faaliyetlerine özgü, sistematik ve açık bir yasal çerçeve henüz oluşturulmamıştır. Mevcut hukuki iyileştirme arayışlarının, TDM tekniklerinin doğurduğu karmaşık ihtiyaçlara kapsam ve öngörülebilirlik bakımından yeterli bir yanıt üretmekten uzak olduğu müşahade edilmektedir. Oysa araştırmacıların ve başta YZ olmak üzere TDM tabanlı endüstrilerin teşvik edilmesi, her şeyden önce hukuki belirliliğin tesisine bağlıdır. Bu tespitler ışığında, Türk telif hukuku mevzuatının, dijital teknolojilerin gelişim hızına uyum sağlayacak, mülkiyet hakları ile bilgiye erişim arasındaki dengeyi koruyacak ve yenilikçiliği fiilen destekleyecek şekilde güncellenmesinin stratejik bir zorunluluk olduğu değerlendirilmektedir.

Telif haklarına getirilen istisna ve sınırlamalar bu dengenin tesisinde belirleyici bir işleve sahiptir. Ne var ki telif hukuku zaman içinde giderek daha kapalı ve katı bir yapıya bürünmüş, 21. yüzyılda ortaya çıkan yeni kullanım biçimlerine uyum sağlayabilecek düzenlemelere olan ihtiyacı her zamankinden daha da artırmıştır. Buna paralel olarak, Türk telif hukukunun güncellenmesi süreci de önemli ölçüde karmaşık ve zaman alıcı hâle gelmiş, bu durum FSEK'te belirli ölçüde esneklik sağlayan bir telif hakkı sınırlamasına duyulan ihtiyacı görünür kılmıştır. Diğer taraftan bu durum, Türk telif hukukuna ABD tarzı genel ve açık uçlu bir adil kullanım düzenlemesinin aynen iktibas edilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Zira, kıta Avrupası hukuk geleneğine dayanan telif hukuku sistemleri, hukuki öngörülebilirliği ve güvenliği teminen, sınırlı sayıda istisna ve sınırlamalar üzerine inşa edilmiştir. Bu yapıya tamamen açık uçlu bir norm eklenmesi, öngörülebilirlik ve hukuki güvenlik bakımından çeşitli riskler doğurabilir. Bu nedenle, AB hukuku gibi kıta Avrupası hukuk sistemi ailesinin bir üyesi olan Türk hukukunda sınırlı sayı ilkesine dayalı istisna ve sınırlama sisteminin varlığı kuşkusuz önemini koruyacaktır.

Ancak, istisna ve sınırlamaların kapalı liste olarak düzenlenmesi çoğu zaman aşırı ayrıntılı ve katı bir yapı doğurmakta ve bu durum, teknolojik gelişmeler karşısında esnek ve işlevsel çözümler üretilmesini güçleştirebilmektedir. Bu nedenle çalışmada, Türk hukuk sistemi tarafından Japonya örneğinde olduğu gibi, belirli

sınırlar içerisinde esneklik sağlayan, böylelikle bir yandan hukuki öngörülebilirlik sağlanırken, diğer yandan telif hukukunun teknolojik gelişmeler neticesinde ortaya yeni kullanım biçimlerine uyum kapasitesi artırılacak bir sınırlama hükmünün tesis edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda, FSEK’teki mevcut sınırlama sistematığı korunmakla birlikte, bu sisteme ölçülü bir esneklik kazandıracak, aşağıda belirtilen TDM’ye özgü sınırlama düzenlemesinin kanuna eklenmesini önermekteyiz.

“Metin ve veri madenciliği ile yapay zekâ sistemlerinin eğitimi ve çıktılarının kullanımı

Madde 38/A – (1) Eserler, işlenmeler, derlemeler ve veri tabanları üzerinde; metin ve veri madenciliği gibi veri analizi işlemleri yapılması veya yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesi, eğitimi, test edilmesi ya da doğrulanması amacıyla, bu teknik süreçlerin zorunlu kıldığı ölçüde geçici veya kalıcı çoğaltma yapılması, içeriklerin analiz edilmesi, dönüştürülmesi, sınıflandırılması, etiketlenmesi ve benzeri işlemlere tabi tutulması gibi eserin ifadesel olmayan kullanımları hak sahibinin iznine bağlı olmayıp, telif hakkı ihlali sayılmaz.

(2) Birinci fıkra kapsamındaki kullanımın meşru sayılabilmesi için;

a) Kullanımın yalnızca birinci fıkrada belirtilen amaçlarla sınırlı olması,
b) Oluşturulan kopyalar ile veri setlerinin yetkisiz erişime karşı korunması ve bu amaçla uygun teknik ve idari güvenlik tedbirlerinin alınması şarttır.

(3) Birinci fıkra uyarınca gerçekleştirilen faaliyetler sonucunda ortaya çıkan; bulgular; istatistiksel sonuçlar, çıkarımlar, sınıflandırmalar, indeksler, etiketler, model parametreleri ve benzeri çıktılar ile bunların ifade edildiği içeriklerin çoğaltılması, yayılması ve umuma iletilmesi serbesttir.

(4) Üçüncü fıkra kapsamında yapılan yayma veya umuma iletim, eserin tamamının veya esaslı bir kısmının çoğaltılmasına ya da özgün unsurlarının tanınabilir biçimde yeniden üretilmesine imkân verecek şekilde gerçekleştirilemez.”

Son olarak, önerilen sınırlama düzenlemesinin Türkiye’nin uluslararası telif hukuku kapsamında yükümlülüklerine karşı durumu da değerlendirilmelidir. Zira, Bern Sözleşmesi, WCT ve TRIPS’e taraf olan Türkiye’nin yeni bir telif hakkı sınırlaması öngörmesi halinde, öğretilde “üç aşamalı test” olarak adlandırılan ölçütleri sağlaması gerekecektir. TRIPS’in 13.maddesinde düzenleme alanı bulan bu teste göre istisna ve sınırlamalar ancak; (i) belirli özel durumlarla sınırlı olması, (ii) eserin normal kullanımıyla çatışmaması ve (iii) hak sahibinin meşru menfaatlerine makul olmayan ölçüde zarar vermemesi koşullarının kümülatif olarak sağlanması hâlinde kabul edilebilir. Bu çerçevede, çalışmada sunulan öneri, eserlerin TDM veya üretken YZ eğitimi gibi veri analizi temelli ifadesel

olmayan kullanımlarla sınırlı olmak üzere, bu süreçlerin zorunlu kıldığı ölçüde kullanımlara izin vermektedir. Böylelikle önerinin, genel bir kullanım serbestisi oluşturmak yerine, teknik olarak tanımlanabilir ve denetlenebilir özel bir kullanım kategorisi öngörerek, ilk koşulu sağlayacağı değerlendirilmektedir. Nitekim, öneri kapsamındaki kullanımlar esasen eser sahibinin hedeflediği kitleye yönelik kullanım biçimleri de değildir. Eserin veri analizi temelli süreçlerde girdi olarak kullanılması, eserin ifadesel içeriğinin fikri haz amacıyla tüketilmesine değil, analitik ve ifadesel olmayan bir kullanıma yöneliktir. Bu nedenle, önerilen sınırlamanın kapsadığı kullanım biçimlerinin eserin normal kullanımıyla çatışmadığı ve ikinci koşulu da sağlayacağı sonucuna varılmaktadır. Telif hakkı korumasının temel işlevi esasen fikri yaratıcılığı teşvik etmek amacıyla eser sahibinin ödüllendirilmesidir.¹²³ Bu ödül, eser sahibinin eserinin fikri içeriğinden zevk alan kitlelerden gelir elde etme imkanınıdır.¹²⁴ Eserin veri analizi amaçlı kullanımında oluşacak piyasa etkisi esasen çıktılar düzeyinde ortaya çıkabileceğinden, önerilen düzenleme çıktının telif hakkı ihlali doğuracak şekilde kopyasının veya türevinin üretilerek eserin pazarını ikame etmesi hallerinde sorumluluğu ortadan kaldırmamaktadır. Bu yönüyle öneri, girdi aşamasındaki teknik zorunluluk ile çıktı aşamasındaki olası pazar etkisi arasında denge kurarak, hak sahibinin ekonomik menfaatlerine zarar verilmesinin önüne geçerek son koşulu da karşılayacaktır.

Sonuç olarak, çalışmada Türk hukuku için önerilen TDM sınırlaması düzenlemesinin üç aşamalı testin aradığı koşulları karşıladığı ve hem hak sahiplerini meşru menfaatlerini koruyan hem de Türkiye'nin bilişim çağında rekabetçiliğini güçlendirebilecek dengeli bir çözüm sunacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

'AI and Copyright: The Training of General-purpose AI' (*Epthinktank*, 28 April 2025) <<https://epthinktank.eu/2025/04/28/ai-and-copyright-the-training-of-general%e2%80%91purpose-ai/>>

'America's AI Action Plan' <<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/07/Americas-AI-Action-Plan.pdf>>

Bottis M and others, 'Text and Data Mining in Directive 2019/790/EU Enhancing Web-Harvesting and Web-Archiving in Libraries and Archives' (2019) 9 *Open Journal of Philosophy* 369

Carroll M, 'Copyright and the Progress of Science: Why Text and Data Mining Is Lawful' (2019) 53 *Copyright and the Progress of Science* 893

¹²³ Cahit Suluk, *Fikri Mülkiyet Haklarının Koruma Kuvveti* (Seçkin Yayıncılık 2025) 99.

¹²⁴ *ibid* 38.

Caudwell J, 'LibGuides: Text & Data Mining: What Is TDM?' <<https://libguides.cam.ac.uk/tdm/definitions>>

Colonna L, 'A Taxonomy and Classification of Data Mining' (2013) 16 SMU Science and Technology Law Review 309

US Copyright Office, 'Copyright and Artificial Intelligence, Part 3: Generative AI Training Pre-Publication Version'

'Data, Data Everywhere' *The Economist* <<https://www.economist.com/special-report/2010/02/27/data-data-everywhere>>

Ducato R and Strowel A, 'Ensuring Text and Data Mining: Remaining Issues with the EU Copyright Exceptions and Possible Ways Out' (2021) 43 EIPR 322

Dusollier S and others, 'Copyright and Generative AI: Opinion' (2025) 16 JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law

Eroglu Y, 'Text Mining Approach for Trend Tracking in Scientific Research: A Case Study on Forest Fire' (2023) 6 Fire

Friedmann D, 'Copyright as Affirmative Action for Human Authors Until the Singularity' (2024) 73 GRUR Int 1

Geiger C, 'Elaborating a Human Rights-Friendly Copyright Framework for Generative AI' (2024) 55 IIC 1129

Geiger C, Frosio G and Bulayenko O, 'Text and Data Mining in the Proposed Copyright Reform: Making the EU Ready for an Age of Big Data?: Legal Analysis and Policy Recommendations' (2018) 49 IIC 814

Griffiths J, Synodinou T and Xalabarder R, 'Comment of the European Copyright Society Addressing Selected Aspects of the Implementation of Articles 3 to 7 of Directive (EU) 2019/790 on Copyright in the Digital Single Market' (2023) 72 GRUR Int 22

Grossman J and Pedahzur A, 'Political Science and Big Data: Structured Data, Unstructured Data, and How to Use Them' (2020) 135 Political Science Quarterly 225

Guadamuz A and Cabell D, 'Data Mining in UK Higher Education Institutions: Law and Policy' (2014) 4 Queen Mary Journal of Intellectual Property 3

Güneş İ, *Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (Seçkin Yayıncılık 2021)

Hassani H and others, 'Digitalisation and Big Data Mining in Banking' (2018) 2 Big Data and Cognitive Computing

Hilty R and Richter H, 'Position Statement of the Max Planck Institute for Innovation and Competition on the Proposed Modernisation of European Copyright

Rules Part B Exceptions and Limitations (Art. 3 Text and Data Mining)’ (2017)
17 Max Planck Institute for Innovation & Competition Research Paper No

Jörg Hoffmann, ‘Technological Determination of AI-Relevant Press and Copy-
right Law and Generative Content’s Relevance for EU Competition Law -The
Referral in Case C-250/25, Like Company v. Google Ireland Ltd.’ (2025) 25 Max
Planck Institute for Innovation & Competition Research Paper

Kaufman RS, ‘Responsible AI Starts with Licensing’ (2025) 48 The Columbia
Journal of Law & the Arts 403

Kim R, ‘5 Takeaways from the Copyright Office’s Report on Generative AI
Training’ (*Copyright Alliance*, 29 May 2025) <[https://copyrightalliance.org/
copyright-offices-ai-report-takeaways/](https://copyrightalliance.org/copyright-offices-ai-report-takeaways/)>

Kretschmer M, Margoni T and Oruç P, ‘Copyright Law and the Lifecycle of Ma-
chine Learning Models’ (2024) 55 IIC 110

Lucchi N, ‘ChatGPT: A Case Study on Copyright Challenges for Generative Ar-
tificial Intelligence Systems’ (2024) 15 European Journal of Risk Regulation 602

Margoni T, ‘Text and Data Mining in Intellectual Property Law: Towards an Au-
tonomous Classification of Computational Legal Methods’ (UK Copyright and
Creative Economy Centre University of Glasgow (CREATE) 2020) Research
Reports or Papers

Margoni T, ‘TDM and Generative AI: Lawful Access and Opt-Outs’ (30 May 2024)

Margoni T and Kretschmer M, ‘A Deeper Look into the EU Text and Data Mining
Exceptions: Harmonisation, Data Ownership, and the Future of Technology’
(2022) 71 GRUR Int 685

Mashey JR, ‘Big Data and the Next Wave of InfraStress Problems, Solutions,
Opportunities’, *1999 USENIX Annual Technical Conference (USENIX ATC 99)*
(USENIX Association 1999)

Matzen K, Bala K and Snavely N, ‘StreetStyle: Exploring World-Wide Clothing
Styles from Millions of Photos’ (2017) abs/1706.01869 ArXiv

Meho LI, ‘The Rise and Rise of Citation Analysis’ (2007) 20 Physics World 32

‘Memorisation in Generative Models and EU Copyright Law: An Interdisciplinary
View | Kluwer Copyright Blog’ <[https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/
memorisation-in-generative-models-and-eu-copyright-law-an-interdisciplinary-view/](https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/memorisation-in-generative-models-and-eu-copyright-law-an-interdisciplinary-view/)>

Nelson D, ‘What Trump’s AI Action Plan Means For Copyright’
(*Forbes*) <[https://www.forbes.com/sites/legalentertainment/2025/08/13/
what-trumps-ai-action-plan-means-for-copyright/](https://www.forbes.com/sites/legalentertainment/2025/08/13/what-trumps-ai-action-plan-means-for-copyright/)>

OECD, ‘2023 OECD Digital Government Index: Results and Key Findings’ [2024] OECD Public Governance Policy Papers

Plonus M, ‘8 - The Digital Computer’ in Martin Plonus (ed), *Electronics and Communications for Scientists and Engineers (Second Edition)* (Butterworth-Heinemann 2020) <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780128170083000085>>

‘Request for a Preliminary Ruling from the Budapest Környéki Törvényszék (Hungary) Lodged on 3 April 2025 – Like Company v Google Ireland Limited (Case C-250/25, Like Company)’

Rojek I and others, ‘Natural Language Processing in Generating Industrial Documentation Within Industry 4.0/5.0’ (2025) 15 Applied Sciences

Rosati E, ‘Copyright as an Obstacle or an Enabler? A European Perspective on Text and Data Mining and Its Role in the Development of AI Creativity’ (2019) 27 Asia Pacific Law Review 198

‘CJEU Receives First Referral on Chatbots and Copyright’ (*The IPKat*) <<https://ipkitten.blogspot.com/2025/05/cjeu-receives-first-referral-on.html>>

Sag M, ‘The New Legal Landscape for Text Mining and Machine Learning’ (2018) 66 J Copyright Soc’y USA 291

Samuelson P, ‘Text and Data Mining of In-Copyright Works: Is It Legal?’ (2021) 64 Commun ACM 20

Schaul K, Chen SY and Tiku N, ‘Inside the Secret List of Websites That Make AI like ChatGPT Sound Smart’ (*Washington Post*) <<https://www.washingtonpost.com/technology/interactive/2023/ai-chatbot-learning/>>

Schirru L and others, ‘Text and Data Mining Exceptions in Latin America’ (2024) 55 IIC 1624

Senftleben M, ‘Compliance of National TDM Rules with International Copyright Law: An Overrated Nonissue?’ (2022) 53 IIC 1477

Stanford HAI, ‘The 2025 AI Index Report’ <<https://hai.stanford.edu/ai-index/2025-ai-index-report>>

Strowel A and Ducato R, ‘Artificial Intelligence and Text and Data Mining: A Copyright Carol’, *The Routledge Handbook of EU Copyright Law* (Routledge 2021)

Suluk C, *Fikri Mülkiyet Haklarının Koruma Kuvveti* (Seçkin Yayıncılık 2025)

Tong M, ‘The New Actor: Artificial Intelligence in Criminology and Criminal Justice’ (2025) 26 CCJLS

Ueno T, ‘The Flexible Copyright Exception for “Non-Enjoyment” Purposes – Recent Amendment in Japan and Its Implication’ (2021) 70 GRUR Int 145

Vrakas G, 'A Literature Review of 'Lawful' Text and Data Mining. [Version 2; Peer Review: 1 Approved, 2 Approved with Reservations]' (2024) 4 Open Research Europe

Ware M and Mabe M, 'The STM Report: An Overview of Scientific and Scholarly Journal Publishing' [2015] Copyright, Fair Use, Scholarly Communication, etc

Xiao W and others, 'Different Data Mining Approaches Based Medical Text Data' (2021) 2021 J Healthc Eng 1285167

Zwolenski M and Weatherill L, 'The Digital Universe: Rich Data and the Increasing Value of the Internet of Things' (2014) 2 JTDE 9

Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society 2001

Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC (Text with EEA relevance.) 2019

Copyright Law of the United States and Related Laws 1976

Japanese Copyright Act 1970

Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) (Text with EEA relevance) 2024

